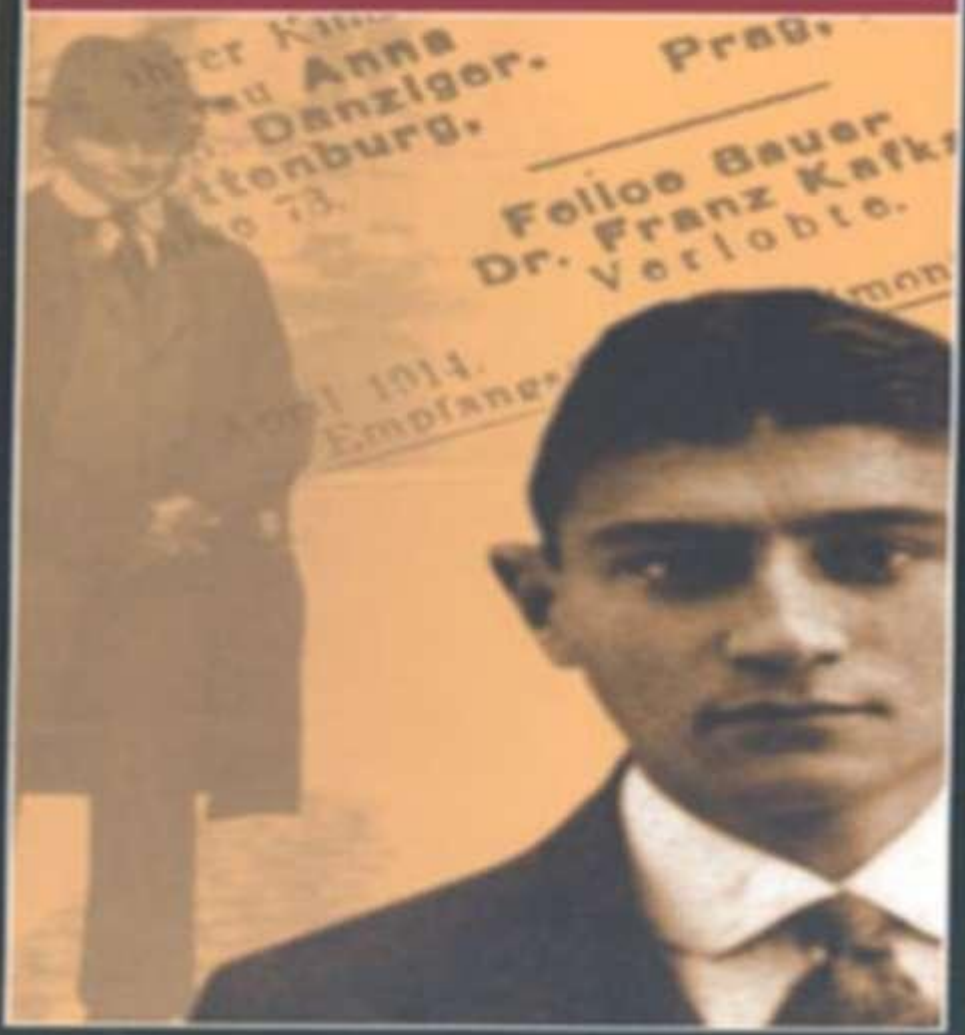
BORDO — SİYAH

DÜNYA KLASİKLERİ

FRANZ KAFKA

MAVİ OKTAV DEFTERLERİ

TÜRKÇESİ: OSMAN ÇAKMAKÇI

Franz Kafka Mavi Oktav Defteri

BORDO SİYAH DEFTER

BİRİNCİ DEFTER

Her insan kendi içinde bir oda taşır. Bu gerçek, işitme duyusuyla bile kanıtlanabilir. Diyelim gecenin bir vakti, dört bir yan sessizliğe bürünmüşken, biri hızlı adımlarla yürümektedir; kulak kabartan bir başkası, örneğin duvara iyice tutturulmamış bir aynanın takırdadığını işitebilir.
İçe çökük göğsü, dışa çıkık omuzlan, sarkık kollan, zorlukla kımıldatabildiği ayaklan, belli bir noktaya takılmış bakışlanyla oracıkta öylece dikiliyor. Bir ateşçi. Kömürü kürek liyor ve ocağın alev fışkıran ağzından içeri boşaltıyor. Fabrikanın yirmi avlusundan kimseye görünmeden sessizce geçen çocuk önlüğünü çekiştiriyor.
"Baba," diyor, "Çorbanı getirdim."
Burası, aşağıdaki kışsı topraktan daha mı sıcak? Çevremde her şey beyazlık içinde yükseliyor, siyah olan tek şey benim kömür kovam. Önceleri yükseklerdeydim, şimdiyse en dipte, beni çepeçevre saran tepelere başımı kaldınp bakarken boynum yerinden çıkacak neredeyse. Beyaz, buz tutmuş zemin, artık ortalarda olmayan patencilerin izleriyle yer yer parçalanmış. Ayaklanırım bir santimden daha fazla içine gömülmediği kalın kar tabakasında, küçük kutup köpeklerinin bıraktığı
7
izleri takip ediyorum. Biniciliğim bütün anlamını yitirdi. İniyorum ve kömür kovamı omzuma alıyorum.1
V. W.
Beethoven kitabı için candan teşekkürler. Schopenhauer'e bugün başlıyorum. Ne müthiş bir basan bu kitap: O çok zarif eliniz, hakikati derinden kavrama gücünüz, şairane yaradılışınızın derinlerinde yanan disiplinli ve güçlü ateş ve akıl almaz engin bilginizle böyle birçok anıt dikeceğinizi imanla ümit ediyorum anlatılmaz bir mutluluk olurdu bu benim için.2
Yaşlı, şişman, hafif çarpıntıdan çekerek, öğle yemeğinin ardından divanda uzanmış yatıyor, bir ayağım döşemede, bir tarih kitabı okuyordum. Hizmetçim içeri girdi, iki parmağı sıkıca büzümüş dudaklarının üstünde, bir ziyaretçim olduğunu söyledi.
"Kimmiş o?" diye sordum, ikindi kahvemin getirilmesini beklediğim bir sırada, bir ziyaretçiyle ilgilenmek zorunda kalmaktan canım sıkılmıştı.
"Bir Çinli," dedi hizmetçim, sarsıla sarsıla kapıya doğru döndü, kapının dışında bekleyen ziyaretçi duymasın diye kahkahalarına engel olmaya çalışıyordu.

"Bir Çinli mi? Beni mi görmeye gelmiş? Çinli giysileri de giyinmiş mi bari?"
Hizmetçi, hâlâ gülmesini tutmaya çalışarak, başıyla onayladı.
"Ona adımı söyle, görmek istediği kişinin gerçekten ben olup olmadığını sor, kapı kom-
şularım bile tanımazken, beni Çin'de tanıyan nerden çıkacak?"
Parmaklarının ucuna basarak bana doğru yürüdü ve fısıldadı: "Elinde sadece bir kartvizit var, üzerindeki yazıda tarafınızdan kabul edilmesini rica ediyor. Tek kelime Almanca konuşamıyor, anlamadığım bir dilde konuşuyor. Kartvizitini elinden almaya korktum."
"Bırak içeri girsin!" diye bağırdım, kalp rahatsızlığımın sık sık yol açtığı sinirlilik haliyle kitabı yere fırlattım, hizmetçinin iş bilmezliğine lanet okudum. Ayağa kalktım, bu alçak tavanlı odada herhangi bir ziyaretçiyi hiç kuşkusuz korkutacak devcileyin gövdemle gerinerek kapıya yürüdüm. Ve gerçekten de, beni görür görmez Çinli o anda dışan çıkmaya yeltendi. Ama ben kolumu koridora uzattığım gibi onu ipek kemerinden yakalayarak gerisin geri odanın içine çektim. Anlaşılan bilgin bir kişiydi, ufak tefek, çelimsiz, bağa gözlüklü, fırça gibi dikleşmiş seyrek keçi sakallıydı. Sevimli adam, başını bir yana eğmiş, yan yumuk gözleriyle gülümsüyordu.
Avukat Dr. Bucephalus bir sabah daha yataktan kalkmamışken kâhya kadını çağırttı ve dedi ki: "Erkek kardeşim Bucephalus'un Trollhatta şirketine karşı açtığı davanın büyük duruşması bugün başlıyor. Davayı ben üzerime aldım, dava en azından birkaç gün süreceğinden, daha da ötesi, davaya gerçek anlamda ara verilmeyeceğinden, önümüzdeki birkaç gün hiç eve gelemeyeceğim. Dava biter bitmez, ya da biteceğine dair bir belirti ortaya
-9-
çıkar çıkmaz, sana telefon ederim. Şu anda ne bundan daha fazla bir şey söyleyebilirim, ne de en ufak bir soruyu cevaplayabilirim, çünkü kuşkusuz sesimin bütün gücünü korumam gerekiyor. Bu nedenle, kahvaltı olarak bana iki çiğ yumurta, bal ve çay getirir misiniz?" Ve eli gözlerinin üstünde yavaşça yatağına gömülerek sessizliğe büründü.
Efendisinin varlığından her an ödü kopan geveze kâhya kadın çok şaşırmıştı. Böylesine sıra dışı bir talimat çok ani gelmişti. Daha bir gece önce efendisi onunla konuşmuştu, ama bu yeni durumla ilgili herhangi bir ipucu vermemişti. Hiç kuşkusuz duruşma tarihi geceleyin belirlenmiş olamazdı. Duruşmalar hiç ara verilmeden günlerce sürer miydi? Ve efendisi, daha önce hiç ona söylemezken, neden davanın taraflarının isminden ona söz etmişti? Aynca kendi halinde küçük bir manav olan Adolph Bucephalus'un, ki efendisiyle aralan uzun zamandır açıktı, ne türden böyle büyük bir davası olabilirdi? Ve şu anda yatakta bitkin bir halde yatan, sabahın ilk ışıklan kendisini yanıltmıyorsa, elini çökmüşe benzeyen yüzünde tutan efendisinin bu görünüşünün, kendini bekleyen tasarlanması güç çabalarla bağdaşır bir yanı var mıydı? Üstüne üstlük enerjisini yeniden toplayabilmek için her günkü gibi biraz şarap ve jambon değil, sadece çay ve yumurta getirmesini istemişti. Bu düşüncelerle

kâhya kadın mutfağa gitti, kısa bir süre pencerenin kenannda en sevdiği yerde, çiçeklerin ve kanaryanın yanında oturdu, avlunun öte tarafına, parmaklıklı -10-
bir pencerenin gerisinde, yan çıplak birbirleriyle boğuşan iki çocuğa baktı, sonra dönüp gülümseyerek çayı koydu, kilerden iki yumurta alıp geldi, hepsini bir tepsiye yerleştirdi, korumacı bir içgüdüyle yanına bir şişe şarap almayı da unutmadan, elinde tepsiyle yatak odasına gitti.
Odada kimseler yoktu. Ama efendisi gitmiş olamazdı. Bir dakika içinde giyinmiş olamazdı herhalde. Ama iç çamaşırlan ve giysileri de ortalıkta görünmüyordu. Tann aşkına, efendisine neler oluyordu böyle! Doğruca hole geçti. Palto, şapka, baston da ortalıkta yoktu. Pencereye! Tann aşkına, işte efendisi bahçe kapısından dışan çıkıyordu, şapkası ensesine kaymış, paltosunun önü açık, evrak çantasını sıkıca tutmuş, bastonu paltosunun ceplerinden birine asılmış.
Paris'te Torcadero'yu bilir misiniz? Fotoğ-raflanndan büyüklüğünü asla hayal edemeyeceğiniz bu binada, tam da şu anda önemli bir davanın büyük duruşması yapılıyor. Bu korkunç kışta böylesine bir binanın nasıl ısıtıldığını merak edebilirsiniz. Isıtılmıyor. Böyle bir durumda ısıtılma işi, hayatını sevimli, küçük bir taşra kasabasında tüketen insanlann aklına gelebilir hemen. Torcadero ısıtılmıyor, ama bu, davanın görülmesini engellemiyor; bilakis, bu soğuğun ortasında, dört bir yandan içeri sızan ayazda, yargılama aynı hızda görülmeye devam ediyor.
Dün bir baygınlık nöbeti geçirdim. Kız, komşu evde oturuyor; akşamlan sık sık eğil- -11-
miş, alçak giriş kapısından geçip gözden kaybolurken görürdüm onu. Uzun sarkan elbisesi içinde, geniş kenarlı şapkasında tüyler olan boylu boslu bir hanım. Hışırdayan etek-liğiyle, son nefesini vermekte olan bir hastaya yetişmekte geç kalmış bir doktor gibi, telaşla odamın kapısından içeri girdi.
"Anton!" diye bağırdı, heyecanla, kof ama kendinden emin bir sesle. "Geldim, buradayım!"
Gösterdiğim koltuğa bıraktı kendini. "Çok yüksekte oturuyorsun, çok yüksekte oturuyorsun," dedi, inleyerek.
Koltuğuma gömülmüş, başımla onayladım. Odama çıkan sayısız basamak, birbiri ardı sıra, yorulmak bilmez küçük dalgalar gibi, gözümün önünde hop hop zıplıyordu.
"Burası neden bu kadar soğuk?" diye sordu, uzun, eski püskü eldivenlerini çıkarıp masanın üstüne fırlattı, başım eğip gözlerini kırpıştırarak beni süzdü.
Kendimi basamakta sıçrama egzersizleri yapan bir serçe gibi hissediyordum, o da benim yumuşak, yumaksız gri tüylerimi kabartıyordu.
"Bana olan sevginden dolayı kendini üzmene bütün kalbimle üzülüyorum. Avluda durup başını kaldırıp da pencereme baktığında, gerçekten de büyük bir üzüntüyle endişeden süzülmüş yüzüne baktım sık sık. Aslına bakarsan, sana karşı olumsuz hisler beslemiyorum; kalbimi henüz kazanamamışsan bile, yine de bu şansın var."
-12-
Doğru izi sonsuza dek yitirdiklerine yönelik insanların içine sürüklenebilecekleri o derin inanç, böyle bir şeyin onlarda yol açacağı derin umursamazlık.

Bir Yanılgı. Yukarıda uzun koridorda açtığım kapı benim odamın kapısı değildi. "Yanılmışım," dedim ve yeniden dışarı çıkmak istedim. O sırada odanın gerçek sahibini gördüm, sakalsız, bıyıksız, sıska biri, sımsıkı yumulmuş dudaklarıyla, sadece bir gaz lambasının bulunduğu küçük bir masanın başında oturuyordu.
Evimizde, bu koskoca kenar mahalle evinde, yıkılmak nedir bilmeyen ortaçağ harabe-leriyle iç içe geçmiş bu fabrika kira evinde, bugün, bu sisli ve buz gibi kış sabahında aşağıdaki bildiri dağıtıldı.
Bütün kiracı arkadaşlarıma:
Beş tane oyuncak tüfeğim var. Gardırobumda asılılar, her biri bir askıda. Birincisi benim, diğerlerini bana ismini bildirmek isteyen herkes alabilir. Eğer isteyenlerin sayısı dördü geçerse, öbürleri kendi tüfeklerini yanlarında getirip gardırobumda saklayacak. Çünkü birlik ve beraberlik kurulmalı; birlik ve beraberlik olmaksızın hiçbir yere varamayız. Aklıma gelmişken, söyleyeyim, bendeki tüfeklerin tüfek denecek yanlan kalmamış, mekanizmaları bozuk, tıpalan kopmuş, sadece horozlan çalışıyor. Yani, söylenmesi gerekirse, bu tip tüfeklerden daha fazla edinmek zor olmayacak. Ama başlangıçta tüfeksiz in-sanlan da kabul etmeye hazınm. Bir tehlike
-13-
anında biz tüfekli olanlar silahsız olanların çevresini sarabiliriz. Bütün koşullar benzer olduğuna göre, niçin Amerikalı ilk çiftçilerin Kızılderililere karşı uyguladıkları taktik burada da başarılı olmasın? Hatta hiç tüfeksiz de yapılabilir, hatta beş tüfek kesinlikle gerekli bile değil, sadece orada olmalarından dolayı kullanılmaları da gerekebilir. Eğer diğer dört kişi onları taşımak istemezse, taşımaları gerekmez. O zaman sadece ben, lideriniz olarak, bir tane taşırım. Ama bir liderimiz olmasa daha iyi, o zaman ben de tüfeğimi kırıp atarım ya da kenara kaldırırım.
Bu ilk bildiriydi. Evimizde oturan hiç kimsenin bildiri okumaya ne zamanı ne de isteği vardı, bırakın üzerlerinde düşünmeyi. Uzun süre geçmeden, küçük kâğıt parçalan, tavan arasından başlayan, koridorlarda beslenen, merdivenlerden aşağı akan ve orada kabarıp taşarak yukarılara çıkmaya uğraşan pislik seliyle birleşen pislik selinde yüzecekti. Ama bir hafta sonra ikinci bildiri geldi. Kiracı arkadaşlarıma: Şimdiye kadar kimse gelip bana başvurmadı. Ekmeğimi kazandığım zamanların dışında hep evdeydim, dışarı çıktığımda ise odamın kapısını hep açık bıraktım, masamın üzerine boş bir kâğıt koydum, isteyen gelip ismini yazabilirdi. Ama hiç kimse yapmadı bunu.
Akşamlan makine fabrikasından eve döndüğüm, ya da gece vardiyasından sonra sabahlan eve geldiğim zaman, kemiklerimin ağ-nmasıyla geçmiş ya da gelecek bütün günah-
-14-
lanmın kefaretini ödeyebileceğimi düşünürüm bazen. Bu iş için yeterince güçlü değilim, uzun süredir biliyorum bunu, ama değiştirmek için hiçbir şey yapmıyorum.
Evimizde, bu koskoca kenar mahalle evinde, ortaçağ harabeleriyle iç içe geçmiş bu fabrika kira evinde, benimle aynı katta, bir hükümet yazıcısı bir işçi ailesiyle birlikte oturuyor. Ona devlet memuru diyorlar, ama o, yerde bir ot şiltesinin üzerinde, tanımadığı bir kan kocayla onlann altı çocuğu arasında gecelerini geçiren küçük bir

yazıcıdan başka bir şey olamaz. Eğer küçük bir yazıcıysa, neden beni ilgilendiriyor? Kent tarafından kusulan sefaletin toplanıp biriktiği bu evde bile, hiç kuşkusuz yüzden fazla kişi var ki...
Benimle aynı katta, çoğunlukla tamir işleri yapan küçük bir terzi oturuyor. Çok dikkat etmeme karşın, elbiselerim çok çabuk eskiyor ve geçenlerde paltomu yine terziye götürmek zorunda kaldım. Güzel, sıcak bir yaz akşamıydı. Adamın kendisi, kansı ve altı çocuğu, aynı zamanda mutfak olarak kullandıklan tek bir odada yaşıyordu. Bir de vergi dairesinde yazıcı olan bir kiracısı vardı. Böylesine bir nüfus kalabalığı yeterince berbat olan bizim bina için bile alışılmışın ötesindeydi. Ama nihayet herkes dilediğini yapmakta özgür; böylesine bir tutumluluk için terzinin hiç kuşkusuz karşı çıkılamayacak iyi nedenleri vardır ve dışandan birinin de bu nedenleri tartışmak aklına gelmiyor.
-15-
19 Şubat 1917
Bugün Hermann ve Dorothea'yı okudum, Richter'in Anıfar'ından3 birkaç pasaja göz attım, resimlerini gözden geçirdim, aynca Ha-uptmann'm Griseida'smdan bir sahne okudum. Sonraki bir saat boyunca başka bir adama dönüştüm. Evet, tüm çıkış yollan her zamanki gibi yine pusluydu, ama pus içindeki görüntülerde bir değişiklik vardı şimdi. Bugün ilk kez giyindiğim ağır botların (bunlar aslında askerlik görevi düşünülerek alınmıştı) içindeki adam başka bir insandı.
Bay Krummolz'un kiracısıyım, odayı vergi dairesinden bir yazıcıyla paylaşıyorum. Bunun dışında, odada, Krummolz'un aynı yatakta yatan biri altı yaşında, diğeri yedi yaşında iki kızı da var. Odaya ilk taşındığı günden bu yana -ben kendim yıllardır Krummolz'un kiracısıyım- yazıcıya karşı ilkin belirsiz olan bir kuşku duydum. Ortadan daha kısa boylu bir adam, sıska, büyük olasılıkla ciğerleri de iyi değil, üstünden sarkan gri elbiseleri var, hangi yaşta olduğunu anlayamayacağımız kırış kırış bir yüz, kulakların üstüne taranmış oldukça uzun, kırlaşmış kumral saçlar, burnun ucuna doğru kaymış gözlükler ve yine kırlaşmaya başlamış küçük bir keçi sakal.
O sırada hiç de neşeli bir hayatım yoktu, Kongo'nun içlerinde bir demiryolu yapımında çalışıyordum.
Genellikle, tahtadan derme çatma kulübemin çatılı verandasında otururdum. Kulübemin ön kısmında, bir duvar yerine, olağanüs-
-16-
tü güzel örülmüş bir cibinlik geriliydi, bir us-tabaşından, demiryolumuzun topraklarından geçeceği bir kabile şefinden almıştım. Kendir bir cibinlik; Avrupa'nın herhangi bir yerinde dokunabilecek benzerlerinden çok daha sağlam, çok daha güzeldi. Göğsümü kabartan bir şey, bu yüzden bana imrenen çoktu. Bu cibinlik olmasaydı, geceleri, şimdi olduğu gibi ışığı yakıp huzur içinde oturamaz, eski bir Avrupa gazetesini elime alıp, bir yandan okuyup bir yandan fosur fosur pipomu tüttüre-mezdim.4
Bende -başka kim yeteneklerinden böyle açık açık söz edebilir?- şanslı, yorulmak nedir bilmez, eski bir olta balıkçısının bileği var. Örneğin, balığa çıkmadan önce

evde otururum ve yakından bakarak, sağ elimi bir bu yana, bir öte yana çeviririm. Bu hareket, bileğimin görünüşü ve hissi, çıkacağım balık avının sonucunu çoğunlukla ayrıntılarına dek bana bildirir. Çevik bileğimde yatan peygambersi sezgi gücü; dinlendiğim zamanlar gücünü yeniden toplaması için bileğimi altın bir kelepçeyle sanp sarmalarım. Avlanacağım yerdeki suyu ve belli saatlere özgü belli akıntıları görürüm; ırmağın belli bir kesiti gözümün önünde belirir; sayılarını ve türlerini kesinlikle bildiğim balıklar, on, yirmi, hatta yüz ayrı köşeden söz konusu ırmak kesitine doğru yola koyulurlar; şimdi oltayı nasıl kullanacağımı bilirim; bazıları hiç zarar görmeden başlarını sudan çıkarırlar, işte o zaman oltayı önlerinde ileri geri oynatırım, o anda oltaya takılırlar; bu kader anının kısalığı ev-
-17-
de, masanın başında bile beni büyüler; diğer bazıları karınlarına varıncaya dek sudan dışarı fırlarlar, şimdi elimi çabuk tutma zamanıdır, bazılarını hâlâ yakalayabilirim, öbürleri yine suyun tehlikeli yüzünden kuyruklan üzerinde kayıyorlar, bir süre için benden kurtuluyorlar, ama sadece bu kez, gerçek bir oltacının elinden hiçbir balık kurtulamaz çünkü.

İKİNCİ DEFTER

Yazılı ya da kulaktan kulağa aktarılmış olsun, dünya tarihi, bizi çoğunlukla bütünüyle yanıltır; ama insanoğlunun sezgi gücü, çoğunlukla yanlış yönlendirse de, yine de insana kılavuzluk ediyor, kimseyi yüzüstü bırakmıyor. Örneğin, dünyanın yedi harikası söylencesi, daima, dünyanın sekizinci bir harikası olduğu söylentisiyle örülmüş, sekizinci harikasıyla ilgili, belki birbiriyle çelişen farklı açıklamalar yapılmıştır; belirsizliği, eski zamanların karanlığından kaynaklanan açıklamalar.1

Siz de kabul edersiniz ki, bayanlar baylar -Avrupalı giysileri içindeki Arap, gerçekte kendisini pek dinlemeyen, önlerindeki çıplak taş zeminden yükselen inanılmaz büyük yapıyı huşu içinde seyreden turist grubuna, aşağı yukarı böyle sesleniyordu-şirketimin bütün öbür turizm acentelerine, hatta kendilerine uzun yıllardır haklı bir ün sağlamış olanlarına da, üstünlüğünü kuşkusuz kabul edeceksiniz. Rakiplerimiz, eskisi gibi, müşterilerine tarih kitaplarında sözü edilen dünyanın yedi harikasını göstermekle yetinirken, bizim şirketimiz size dünyanın sekizinci harikasını da gösteriyor.

Hayır, hayır.

Kimileri onun ikiyüzlünün biri olduğunu
-21-
söylüyor, başkaları da yine, onun sadece öyle göründüğünü. Ailem babasını tanıyor: Geçen pazar günü bizi ziyarete geldiğinde, hemen oğlunu sordum ona. Yaşlı bay oldukça kurnaz biri, zayıf bir anını yakalamak zor, ben de zaten böylesine hamleler yapmakta pek yetenekli değilimdir. Sohbet başlarda canlıydı, ama ben söze girip sorumu sorar sormaz, bir sessizlik çöktü. Babam sıkıntılı sıkıntılı sakalıyla oynamaya başladı, annem çaya bakmaya gitti, yaşlı bay ise gülümseyen mavi gözlerini bana dikti, ağarmış gür saçlı başını, kırış kı-nş yüzünü yana eğdi. "Ah evet, delikanlı," dedi, bakışlarını bu erken kış gecesinde yakılmış masa lambasına çevirdi. "Hiç kendisiyle konuştun mu?" diye sordu sonra. "Hayır," dedim, "ama onun hakkında

çok şey duydum ve eğer lütfedip beni kabul ederse bir ara kendisiyle konuşmayı çok isterdim."
"Bu da ne? Bu da ne?" diye haykırdım, hâlâ uykulu uykulu yataktaydım, kollarımı havaya kaldırmıştım, sonra doğrulup kalktım, hâlâ bilincim yerine gelmemişti. Sanki birileri yolumu kesmiş de onları sağa sola itelemem gerekiyormuş hissiyle, zorunlu el kol hareketlerini yapıyordum, sonunda açık duran pencereye vardım.
Umarsız, ilkbaharda bir ahır, ilkbaharda veremli biri.
Bazen olur, nedenleri de zorlukla tasavvur edilebilir, ülkenin en büyük boğa güreşçisi boğayla güreşeceği yer olarak, Madrid seyircisinin adını pek duymadığı, sapa küçük bir -22-
kasabada bulunan virane bir arenayı seçer. Arena yüzyıllardır ihmal edilmiş, bir köşesini otlar bürümüş, çocuklar tarafından oyun yeri yapılmıştır, sıcaktan kızgınlaşmış çıplak taşların olduğu bir başka köşesi ise yılanların ve kertenkelelerin güneşlenme yeri olmuştur. Duvarların üst kenarları çok uzun zaman önce sökülüp götürülmüş, çevredeki evler için taşocağı işlevi görmüştür. Beş yüz kişinin güç bela sığabileceği küçük bir kazandır artık. Ek bina filan yok, ahır yok; ama hepsinden kötüsü demiryolu henüz o kadar uzağa uzanmıyor ve en yakın istasyondan at arabasıyla üç saat, yaya olarak yedi saat süren bir yolculuğu göze almak gerekiyor.
İki elim kavgaya tutuştu. Okuduğum kitabı kapatıp, ayaklarına dolanmasın diye bir kenara ittiler. Beni selamlayıp, hakem seçtiler. Ve bir an geçmeden parmaklarını birbirlerinin parmaklarının içine geçirip masanın kenarında koşuşturmaya başladılar, bazen biri, bazen öbürü diğerine üstün gelip bir sağa sola gidip geldiler. Bakışlarımı onlardan hiç çevirmedim. Madem onlar benim ellerimdi, tarafsız bir hakem olmalıydım, yoksa yanlış bir kararın yol açacağı belaları kendi elimle başıma sarardım. Ancak görevim hiç de kolay değil, avuçlanmın arasındaki loşlukta asla gözden kaçırmamam gereken çeşitli hilelere başvuruyorlar, dolayısıyla çenemi masaya bastırıyorum, şimdi artık hiçbir şey gözümden kaçmaz. Ömrüm boyunca, sol elime kötü bir niyet beslemememe karşın, hep sağ elimden yana oldum. Eğer sol
-23-
elim kalkıp da bir şey söyleseydi, hoşgörülü ve adaletli olan ben, bu suiistimale hemen o an bir son verirdim. Ama o asla homurdanmadı, diyelim sağ elim, sokakta şapkamı kaldırırken, sol elim beceriksizce kalçamda gezindi. Bu, sürmekte olan bu kavga için kötü bir hazırlanma yoluydu. Nasıl olacak da uzun vadede, sol bileğim, güçlü sağ elimin güçlü baskısına direnebileceksin? Nasıl kız gibi narin parmaklarını, sağ elimin beş parmağının kıskacında tutabileceksin? Btı artık bana bir kavga değil, sol elimin sonu olarak görünüyor. Daha şimdiden masanın sol köşesinin ucuna kadar itildi, sağ elim bir makinenin pistonu gibi düzenli aralıklarla bir inip bir çıkıyor üzerinde. Eğer, bu korkunç durumda afallamış bir halde, aklıma o kurtarıcı fikir gelip de bunların benim kendi ellerim olduğunu, onlan bir çırpıda birbirlerinden ayırabileceğimi, kavgaya ve ıstıraba son verebileceğimi düşünmemiş olsam, bu fikir aklıma gelmemiş olsa, sol elim bilekten kırılırdı, masadan aşağı fırlatılıp atılırdı, sonra da sağ elim, zafer sarhoşluğu içinde kendini frenleyemez, tıpkı beş kafalı Kerbe-ros* gibi dosdoğru kavgayı izleyen yüzüme atılırdı. Oysa şimdi, biri diğerinin

üzerinde uzanıyor, sağ elim sol elimin sırtını sıvazlıyor ve ben, taraf tutmuş hakem de, bu durumu onaylayarak başımı sallıyorum.
Kerberos: Yunan mitolojisinde "Hades'in Köpeği". Ölüler ülkesine bekçilik eden, canlıların oraya girmesini yasaklayan ve özellikle de, oradan çıkmaya kalkışanları engelleyen canavarlardan biri. Genellikle, üç köpek başlı, yılan kuyruklu, sırtında bir sürü yılan başı dikili olarak tasavvur edilir.
-24-
Birliklerimiz en sonunda güney kapısından kente girmeyi başardı. Benim grubum kent dışında, yan kavrulmuş kiraz ağaçlarının arasında bir bahçede kamp kurmuş, emirleri bekliyordu. Ama güney kapısından trompetlerin çınlayışını işitince artık kimse bizi tutamazdı. Elimize gelen ilk silahı kaparak, düzensiz bir halde, her birimiz kolunu arkadaşına dolayarak, savaş çığlığımız "Kahire! Kahire!" diye haykırarak, uzun sıralar halinde bataklıkların arasından şehre doğru hızla yürüdük. Güney kapısına vardığımızda, sadece cesetler ve san bir dumanla karşılaştık, duman topraktan tütüyor ve her tarafı sanyordu. Ancak biz geride kalmak istemiyorduk, şimdiye kadar savaştan etkilenmemiş dar ara sokaklara daldık hemen. İlk evin kapısı balta darbelerimle yanlıp parçalandı, holden içeri öylesine çılgınca girdik ki, ilk anda kargaşa içinde çevremizde dönüp durduk. Yaşlı bir adam uzun boş bir koridordan bize doğru geldi. Tuhaf yaşlı bir adamdı - kanatlan vardı. Geniş, açılmış kanatlannm uçlan adamın boyundan daha uzundu. "Kanatlan var!" diye haykırdım yanımdaki arkadaşa ve biz öndekiler, arkadan bizi iteleyenlerden fırsat bulduğumuz kadar, geriledik. "Şaşırdınız mı?" dedi, yaşlı adam. "Burada hepimizin kanatlan var, ama hiçbirimize bir yaran dokunmadı ve eğer onlan kopanp atabilseydik, bunu yapardık." "Neden uçup gitmediniz?" diye sordum. "Kentimizden uçup gitmek mi? Evimizi terk etmek mi? Ölmüşlerimizi ve tannla-nmızı terk edip gitmek, öyle mi?"2
-25-
ÜÇÜNCÜ DEFTER
18 Ekim 1917. Geceden korku. Gece olmamasından korku.
19 Ekim. Ruhsal bir savaşımda, kendinin olanla dışarıdan geleni birbirinden ayırma saçmalığı (çok ağır bir söz).
Mutlak olana göre bütün bilim, bir yön-tembilimdir. Öyleyse, su götürmez biçimde yöntembilimsel olandan korkmaya gerek yok. İşe yaramaz bir kabuk; ama Bir Olan'ın dışında bütün öbür şeylerden fazla bir şey değil.
Hepimiz bir savaşı sürdürüyoruz. (Eğer, temel sorunun saldırısına uğrarsam, silahlarımı almak için arkama döner, ama silahların hangisini seçeceğime karar verememem ve hatta seçebilsem bile, bana ait olmayan silahlan seçmeye yazgılıyım, çünkü hepimizin silah deposu aynı.) Sadece kendime ait bir savaşı sürdüremem; eğer bir kere özgür olduğuma inansam, eğer bir kere çevremde hiç kimseyi görmesem, çok geçmeden bunun, benim o kadar çabuk kavrayamadığım ya da hiç anlayamadığım genel durumun bir sonucu olarak üzerimdeki görevi üstlenmek zorunda kaldığım ortaya çıkıyor. Bu, hiç kuşkusuz, savaşta öncü ve artçı süvarilerin, pusuya yatarak

-29-
ateş edenlerin, savaşın tüm alışkanlık ve anormalliklerinin olduğu gerçeğini dışlamaz, ama hiç kimsenin bağımsız savaş sürdüremeyeceği gerçeğini ortaya koyar. Kendini beğenmişliğin aşağılanması mı? Evet, ama aynı zamanda gerekli ve hakikatle uyum içinde bir yüreklendiriş.
Doğru yoldan sapıyorum. (Aforizma 1)
Kendini beğenmişlik ve kibirlilik patlamalarından sonra her zaman derin bir nefes alın. Der Jude'daki1 hikâyeyi okurken alınan haz. Kafesindeki sincap gibi. Devinimin neşesi. Darlıktaki umutsuzluk, direnmenin çılgınlığı, dışarıdaki huzur karşısında duyulan perişanlık duygusu. Bütün bunlar gerek aynı anda, gerekse art arda, o son anın kepazeliğinde yine bir arada olacak.
Bir ışık huzmesi kadar mutluluk.
İnsanın evreni kendince kavrayışının izlediği yol ve bu yolun ayrıntılarını hatırlamakta belleğinin zayıflığı kötüye işarettir. Bir bütünün yalnızca parçalan. Nasıl oluyor da böylesine büyük bir ödeve el atabiliyorsun, nasıl oluyor da bu ödevin yakınlığını hissedebiliyorsun, hatta varlığını düşleyebi-liyorsun, hatta bu düş için yalvarabiliyor-sun, yalvarma sözcüğünün harflerini öğrenmeye cesaret edebiliyorsun, karar anı geldiğinde, kendi bütünlüğünü atılacak bir taş
-30-
gibi, ya da öldürecek bir bıçak gibi kendi avucunun içinde toplayamamışken? Öte yandan: Sıkıp yumruk haline getirmeden önce insanın ellerinin içine tükürmesine de gerek yoktur.
Avuntu vermeyen bir şey düşünmek mümkün mü? Ya da, daha doğrusu, avuntudan eser taşımayan avuntusuz bir şey? Bilmenin kendisinin avuntu olması çıkar yol olarak görülebilirdi. Yani insan pekâlâ şöyle düşünebilir: Kendini kaldırıp bir kenara koymalısın, ama yine de bu bilgiyi yanlışlama-dan, onu artık biliyor olmanın bilinciyle, bir insan kendini koruyabilir. Bu gerçekten de bir kimsenin kendi saçlarından tutup kendini bataklıktan çekip çıkarması demektir. Fiziksel dünyada saçma olan bir şey, ruhsal dünyada mümkündür. Orada yerçekimi kanunu yoktur (Melekler uçmaz, yerçekimi kanununun üstesinden gelmek zorunda değildirler, sadece, bundan daha iyisini düşünemeyecek olan maddi dünyada yaşayan bizlere böyle görünür), kuşkusuz bu bizim algılama gücümüzün ötesindedir, ya da ancak çok yüksek bir düzeye varınca akla uygun bir şeydir: Diyelim odama ilişkin kendi bilgimle karşılaştınldığında kendi öz-bilgim nasıl da dokunaklı bir yetersizlik içindedir. (Akşam.) Niçin? Dış dünya gibi, iç dünyayı gözlemlemek diye bir şey yoktur. En azından tanımlayıcı psikoloji, bir bütün olarak ele alındığında, antropomorfizmin bir biçiminden, kendi sınırlanmızdan çöplenmekten başka bir şey
-31-
değil. İç dünya sadece yaşanabilir, tanımlanamaz -Psikoloji, maddi dünyanın tanrısal düzlemdeki yansımasının anlatımı, daha doğrusu, kendi maddi doğamızın içinde sırılsıklam olan bizlerin tasarladığı bir yansımadır. Anlatımdır, çünkü gerçekte yansıma yoktur, ne yana dönersek dönelim gördüğümüz yalnızca dünyadır.
Psikoloji sabırsızlıktır. (Aforizma 2)

Don Kişot'un şanssızlığı hayal gücü değil, Sanço Panza'dır.
20 Ekim. Yatakta. (Aforizma 3)
Dünyanın kirine pasına bulanmış gözlerle bakınca, bir tünelde kaza geçirmiş trenin yolcularına benziyoruz; kaza yerinden artık tünelin girişindeki ışık görülemiyor, çıkıştaki ışık ise henüz öylesine küçük ki, onu seçebilmek için bakışların sürekli arayışta olması gerekiyor ve hatta, bir girişin ve çıkışın olduğu da kesin değil. Çevremizde, yine de, duyularımızın kamaşasında, ya da aşın duyarlılığında, ucubelerden başka bir şey görmeyiz ve her birimizin o andaki ruh haline ve aldığı yasaya göre değişen, insanı hayran bırakan ya da yorgun düşüren bir kaleydeskop* oyunu seyrederiz. Şimdi ne yapacağım? ya da: Ne-
Kaleydeskop: Dürbün biçiminde bir aygıt; duvarlarına aynalar yerleştirilir; aygıt döndürülerek değişik görüntüler elde edilir.
-32-
den yapmalıyım bunu? sorulan, böylesi yerlerde sorulacak sorular değildir.
{Aforizma 4, 5, 6)
İnsanlığın tarihi, bir yolcunun iki uzun adımı arasında geçen andır.
Oberklee'ye akşam yürüyüşü.
Dışarıdan insan her zaman başarıyla kuramlara başvurarak dünyayı çökertebilir, ancak sonra dosdoğru birisinin kazdığı hendeğe düşecektir, ama insan yalnızca içeriden kendisini ve dünyayı dinginlik ile gerçeklik durumunda tutabilir.
(Aforizma, 7, 8)
21 Ekim. Gün ışığında.

Dünyadaki seslerin usul usul susuşu ve azalışı.
Gündelik Bir Kargaşa
Her gün karşılaşılabilecek bir olay: Gündelik bir kargaşaya katlanma yollan. A'nm, H'de oturan B ile sonuçlandırması gereken önemli bir iş anlaşması vardır. İş konusunda görüşmek üzere H'ye gidiyor, on dakika içinde hem gidiyor hem dönüyor geri ve eve va-nnca böylesine hızlı olmasından dolayı böbürleniyor. Ertesi gün, bu kez kesin anlaş-
-33-
mayı yapmak üzere, H'ye yeniden gidiyor. Bu da birkaç saat sürebileceğinden, A sabah çok erkenden yola çıkıyor. Eşlik eden bütün koşullar, en azından A'nın görüşüne göre, bir önceki günün tıpatıp aynı olmasına karşın, bu kez H'ye varması on saat sürüyor. Akşamleyin yorgun argın oraya vardığında B'nin, A'nın gecikmiş olmasına kızarak, yanm saat önce A'nın köyüne gitmek için yola çıktığını, yolda karşılaşmış olmaları gerektiğini söylüyorlar ona. A'ya beklemesini öneriyorlar. Ama A, anlaşma konusunda kaygılandığından, bir an önce yola çıkıyor ve telaşla eve gidiyor.
Bu kez, pek farkına varmaksızın, bir solukta aşıyor yolu. Evde öğreniyor ki B sabahleyin gelmiş, A evden çıkar çıkmaz ve hatta, B kapının önünde onunla karşılaşmış ve anlaşmayı hatırlatmış ona, ama o, yani A, hiç zamanı olmadığını, acelesi olduğunu ve gitmesi gerektiğini söylemiş.

Bu anlaşılmaz davranışına karşın, B (A'ya böyle anlatıyorlar) orada kalıp A'yı bekletmiş. Gerçekten, sık sık A'nın dönüp dönmediğini sormuş, ama hâlâ yukarı katta A'nın odasm-daymış. Hâlâ B'yi görebileceği ve ona her şeyi anlatabileceği için mutlu, A merdivenleri koşarak çıkıyor. Tam tepeye varmışken tökezliyor ve ayak bilek kirişlerinden birini incitiyor ve acıdan bayılmak üzereyken, bağıracak gücü kalmamışken, karanlıkta inlerken, B'nin -çok mu uzakta, yoksa yanı başında mı, emin olamıyor bir türlü- öfke içinde ayaklarını çarpa çarpa merdivenden indiğini ve bir daha görünmemek üzere çekip gittiğini işitiyor.
-34-
Şeytani Olan, İyi'nin suretine bürünür bazen, hatta bütünüyle onun vücuduna yerleştirir kendisini. Eğer bu gerçek bana gizli kalırsa, hiç kuşkusuz yenik düşerim, çünkü böyle bir İyi, gerçek İyi'den daha ayartıcıdır. Ama ya kendini benden gizleyemezse? Ya sürek avındaki şeytan güruhu beni dosdoğru İyi'nin içine sürerse? Ya iğrenç bir nesne olan ben, her tarafıma batan bütün iğne uçları tarafından yuvarlana yuvarlana, her yanım iğnelenerek, İyi'nin içine zorla tıkılırsam? Ya İyi'nin göze görünür pençeleri üzerime saldırırsa? O zaman bir adım geriler, bütün o süre boyunca arkamda benim karar vermemi beklemiş olan Kötü'den içeri usulcacık ve üzgün giriveririm.
[Bir Hayat] Kokuşmuş bir kancık, bir sürü enciğin anası, yer yer çürümüş, ama çocukken benim her şeyim olan, hiç peşimden ayrılmayan sadık bir yaratık, dövmeye yüreğimin elvermediği, adım adım geri çekildiğim, aksini yapmaya karar vermezsem eğer, beni duvarlar arasında, şimdiden gördüğüm köşeye sıkıştıracak, orada üzerime abanarak benimle birlikte bütünüyle kokuşacak, dilini irinli ve kurtlanmış elime yapıştırıp -bir onur mu bu benim için?- benimle son bulacak.
Kötü, şaşırtmacalara başvurur. Ansızın arkasına dönüp şöyle der: "Beni yanlış anladın." Kimbilir belki de gerçekten öyledir. Kötü, kendini senin dudaklarına dönüştürebilir, dişlerinin onu çiğnemesine izin verir ve bu
-35-
yeni dudaklarla -daha önceki dudaklann diş etlerinin üzerine böylesine yumuşakça oturmamıştır hiç- iyilik sözlerini ağzından çıkarırsın, sonra sen de şaşarsın bu işe.
Sanço Panza'yla İlgili Gerçek
Sanço Panza, ki kendisi bununla hiç bö-bürlenmemiştir, eline geçirdiği bir yığın şövalyelik ve haydutluk romanıyla (akşam ve geceler boyu) vakit geçirerek, sonradan Don Kişot adını verdiği şeytanının dikkatini kendi üzerinden başka yöne çevirmeyi becermişti; öyle ki gemi azıya alan şeytanı en çılgınca işlere girişmiş, ama yine de, önceden belirlenmiş bir nesnenin, ki bu Sanço Panza olabilirdi ancak, yokluğu nedeniyle, kimseye zarar verememişti. Sanço Panza, bu özgür adam, serinkanlı bir şekilde, belki de belirli bir sorumluluk duygusundan uzak, seferlerinde Don Kişot'u izlemişti, bunu da hayatının sonuna kadar en büyük ve yararlı eğlence olarak bilmişti.
22 Ekim. Sabaha karşı saat beş.
En önemli Kişot'ça hareketlerden biri, hatta yeldeğirmenleriyle savaşmasından da etkileyicisi, intihardır. Ölü Don Kişot, ölü Don Kişot'u öldürmek ister; ne var ki bunun için yaşayan bir yere gereksinim duyar, işte kılıcıyla, beyhude yere sürekli

olarak, bu yeri arar. İşte bu görev peşinde, içinden çıkılmaz biçimde birbirine kenetlenmiş ve güle oyna-
-36-
ya, iki ölü Don Kişot zaman içinde perende atarak yuvarlanıp gider.
Sabahleyin yatakta. (Aforizma 9, 10)
Akşamleyin ormana doğru yürüyüş, büyüyen ay, arkamda kalan karmaşık bir gün. (Max'm kartı). Mide ağrısı.
(Aforizma 11, 12)
22 Ekim. Sabahın köründe yatakta. Sirenlerin Susuşu
Yetersiz, hatta çocuksu çarelerin bile insanı kurtarabileceğinin kanıtıdır. Sirenlerden korunmak isteyen Odysseus kulaklarını balmumuyla tıkamış, kendisini gemi direğine sıkıca zincirletmişti. Aynı şeyi, sirenlerin daha uzaktan büyüleyip kendinden geçirdiği kimseler değil ama, başkaları da ta başından yapabilirdi kuşkusuz; ama bunun bir yararı olmayacağını bütün dünya bilirdi. Sirenlerin sarkılan ne varsa her şeyi delip geçerdi ve onun büyüsüne kapılanların tutkusu zincirlerden ve direkten çok daha fazlasını kırıp parçalayabilirdi. Belki bunu Odysseus da işitmiş olabilirdi, ama o sırada bunu düşünmüyordu bile. Sadece bir avuç balmumuna ve bir zincir ağına güven duyvıyordu ve bu küçük hileden
-37-
duyduğu masumca sevinçle sirenlere doğru yol alıyordu.
Ama sirenlerin şimdi kendi şarkılarından çok daha korkunç bir silahlan vardı: Suskunlukları. Gerçekte böyle bir şey hiç olmamıştı, ama yine de bir kimse sirenlerin şarkılarından kaçıp kurtulabilirdi; ama suskunluklarından asla. Dünyada hiçbir şey yok ki kendi gücüne dayanarak sirenleri alt etmenin yaşattığı duyguya, bu duygunun sonucu olan, her şeyi önüne katan büyüklenmeye karşı durabilsin.
Ama gerçekte, Odysseus yanlarına geldiğinde, güçlü şarkıcılar şarkı söylemiyordu, ya bu düşmanlarını yenmenin tek yolunun suskunluk olduğunu düşündüklerinden, ya da balmumu ve zincirlerinden başka hiçbir şeyi düşünmeyen Odysseus'un yüzündeki mutluluk parıltısı onlara şarkı söylemeyi unutturduğundan.
Ama Odysseus -olan biteni böyle açıklamaya çalışalım- onların suskunluğunu işitmiyordu, onların şarkı söylediklerini, ama kendisinin onları işitmekten korunduğunu düşünüyordu. Önlerinden geçerken ilkin boyunlarını döndürüşlerini, derin derin soluk alışlarını, yaşla dolu gözlerini, yan açık ağız-lannı görüyor, ama bunlann çevresinde çınlayan, kendisinin işitmediği şarkılardan kaynaklandığına inanıyordu. Ancak çok geçmeden, bütün bu görüntüler Odysseus'un azimli yüzünün önünden kaybolup gitti ve tam onlara en yakın olduğu anda Odysseus çoktan unutmuştu onlan.
-38-
Ne var ki sirenler -her zamankinden çok daha güzeldiler- gerinip uzandılar, korkunç saçlarını rüzgârda uçuşmaya bıraktılar, pençelerini kayaların üstüne gerdiler. Artık kimseyi ayartıp baştan çıkarmak istemiyorlardı, bütün istedikleri Odysseus'un iri gözlerinde yansıyan ihtişamı olabildiğince uzun süre seyredebilmekti.

Sirenlerde bilinç diye bir şey olsaydı eğer, o an kendilerini yok ederlerdi. Ama bu bilincin olmayışından hayatta kaldılar; ellerinden bir tek Odysseus kurtulabildi. Sonralan buna ek olarak şöyle bir şey anlatılır. Denir ki Odysseus öylesine hilebaz ve kurnaz tilkiymiş ki, yazgı tannçası bile onun içinde gizli gerçek niyeti çözememiş. Belki de, ki bu insan hafsalasmm alabileceğinden ötedir, Odysseus aslında sirenlerin suskun olduğunu fark etmiş ve yukanda anlatılan hileyi onlara ve tannlara karşı bir tür kalkan olarak kullanmıştı.
Öğleden sonra, kuyuda boğulmuş bir saralının cenaze töreninden önce.
"Kendini bil" sözü, "Kendini gözlemle" anlamına gelmez. "Kendini gözlemle," yılanın söylediği sözdür. Anlamı: "Kendini eylemlerinin efendisi yap." Ama sen zaten öylesindir, eylemlerinin efendisisindir. Öyleyse bu söz şu anlama gelir: "Kendim yanlış anla! Kendini yok et!", ki bu söz kötülük içerir -ama ancak insan iyice eğilip de ta derinlere kulak verirse bu sözde gizli olan iyiliği de işitir: "Kendini olduğun şey yapmak için."
-39-
25 Ekim. Üzgün, diken üstünde, bedensel rahatsızlıklar içinde, Prag'dan korkarak, yatakta.
Bir zamanlar bir alçaklar topluluğu vardı; daha doğrusu alçak değillerdi de, sıradan insanlardı. Birbirlerine her zaman destek olurlardı. Örneğin, içlerinden biri bir yabancıyı, topluluk dışından birini, alçaklık yaparak mutsuz mu kıldı, -daha doğrusu yine, alçakça bir şey yoktu ortada, yalnızca alışıldık, normal bir davranıştı bu- ve sonra bunu bütün topluluğa itiraf mı etti, hemen durumu inceleyip yargılarlar, cezaya çarptırıp ya da bağışlarlardı vs. Bunda kötü bir şey yoktu, topluluğun ve bireyin çıkan bir bütün olarak sıkı sıkıya gözetilir, itiraf eden kimseye kendisinin belirleyeceği bir iltifatta bulunulurdu:
"Ne? Bunun için mi üzülüyorsun? Ama yaptığın doğal bir şeydi, nasıl davranman gerekiyorsa öyle davrandm. Bunun dışında bir davranış anlaşılmaz olurdu. Sinirlerin bozuldu, o kadar. Kendini topla ve mantıklı ol, tamam mı?" Yani böylece birbirlerine destek olurlardı, hatta öldükten sonra bile topluluğu terk etmez, bir halka oluşturup dans ederek göğe yükselirlerdi. Onları birlikte uçarken görmek, saf çocuksu bir masumiyetin görüntüsünü görmek gibi bir şeydi. Ne var ki, her şey, cennetin kapısına gelindiğinde kendi öğelerine ayrıldığından, gerçek kaya parçaları gibi parçalanırlardı.
-40-
(Aforizma 13)
3 Kasım. Oberklee'ye gidiş. Akşamleyin odada. Ottla ve Tye yazış.
(Aforizma 14, 15, 16)
7 Kasım. (Gevezelikle harcanan bir gecenin ardından. Sabahın köründe yatakta.) Ruhunuza bir kılıç saplanmışsa, yapılacak iş, serinkanlılıkla durumu izlemek, kan kaybetmemek, kılıcın soğukluğunu bir taşın soğukluğuyla kabullenmektir. Birbiri ardına saplanan kılıç darbeleri sayesinde, yaralan-mazlık aşamasına varmaktır.
(Aforizma 17)
9 Kasım. Oberklee'ye gidiş. (Aforizma 18)

10 Kasım. Yatak. (Aforizma 19, 20)
Telaş ve tedirginlikler. (Blüher ve Taggerf 12 Kasım. Uzun süre yatakta, savunma.
İçinde üç kişi bulunan bir at arabası karanlıkta yavaşça tepeyi tırmanıyordu. Bir yabancı onlara doğru gelip seslendi. Kısa bir konuşmadan sonra anlaşıldı ki adam arabaya alınmak istiyor. Oturması için yer açıldı ve
-41-
binmesine yardım edildi. Yola çıktıktan sonra sordular ancak: "Siz karşı taraftan geliyordu-nuz ve şimdi geldiğiniz yöne geri gidiyorsunuz?" "Evet," dedi yabancı. "İşte önce ben de sizin geldiğiniz yöne gidiyordum, ama sonra, karanlık umduğumdan daha erken bastırdığından geri döndüm."
Sükûnetten yakınıyorsun, sükûnetin çıkar yol olmasından, İyi'nin duvarından yakınıyorsun.
Çalılık eski bir yol kapayıcısıdır. İleri geçebilmek için onu ateşe vermen gerekir.
21 Kasım. Nesnenin uygunsuzluğu, aracın uygunsuzluğunun gözden geçirilmesine yol açabilir.
(Aforizma, 28, 29) Kötü, akıl çelendir.
Kötü, İyi'yi bilir, ama İyi Kötü'yü bilmez. Öztanı, sadece Kötü'nün sahip olduğu bir şeydir.
Kötü'nün başvurduğu araçlardan biri, ikili söyleşidir.
Din kurucusu, yasa koyucudan alıp getirdi yasaları; inananlardan bu yasaları yasa koyucuya ilan etmeleri bekleniyor.
Dinlerin varlığı, insan tekinin sürekli iyi olmasının olanaksızlığının bir kanıtı mı?
Din kurucusu kendini İyi'den yalıtıp ayırıyor, ete
-42-
kemiğe bürünüyor. Başkaları için mi yapıyor bunu, yoksa ancak başkalarıyla birlikte kendisi olarak kalacağına inandığından mı? Yoksa dünyayı sevmeye mecbur kalmamak için onu yok etmesi gerektiğinden mi?
(Aforizma 30)
İnanan kişi, mucizelere kapalıdır. Gündüzleri yıldızlar görünmez.
Mucize gösteren kişi şöyle der: Ben bu dünyadan elimi eteğimi çekemem.
İnancı, insanın sözleriyle kanıları arasında doğru paylaştırmak. Kanının, daha insan farkına vardığı anda ortadan kaybolan buhar gibi sönüp gitmesine izin vermemek. Kanının yüklediği sorumluluğu sözlere devretmemek. Kanıların sözler tarafından çalınmasına izin vermemek, sözler ve kanılar arasındaki uyum hâlâ daha ne belirleyici, ne de katıksız bir inancı gösterir. Böylesi sözler böylesi kanılan duruma göre ya gömer, ya da gömüldüğü yerden çıkarır.
Görüş alışverişi, kanıların ille de güçsüz -leştirmesi değildir -yakınılacak bir şey de olamaz bu-, ama kanıların güçsüzlüğüdür.
(Aforizma 31, 32, 33, 34)
24 Kasım. İnsanların eylemlerinin insanlar tarafından yargılanması hem gerçek, hem de boştur, yani, ilkin gerçek, sonra boştur.
-43-

Sağdaki kapıdan birinin arkadaşları aile meclisinin toplandığı odaya giriyorlar, son konuşmacının son sözünü işitiyor, bu sözv alıp, soldaki kapıdan geçirerek dünyaya boşaltıyorlar ve kendi yargılarını ilan ediyorlar. İşitilen sözün yargılanması gerçektir, ama yargının kendisi boş. Eğer nihai gerçeği yargılamak istemiş olsalardı, sonsuza dek odada oturmaları, aile meclisinin bir parçası olmaları gerekirdi ve bu da onlann yargılama gücünü yitirmelerine yol açardı.
Bir tarafa dahil olan gerçekten yargılayabilir, ama bir taraftar olarak da yargılayamaz. Demek ki, dünyada yargılama olanağı değil, sadece zerresi vardır.
(Aforizma 35, 36, 37)
Katolik kilisesinin evlenme yasağı ile intihar, bilme aşaması bakımından benzer düzeydedir; intihar ile bir şehidin ölümü asla, evlilik ile bir şehidin ölümü belki.
(Aforizma 38)
İyiler uygun adım yürür. İyilerin varlığından habersiz olan başkalan onlann çevresinde dans eder, zamanın oyunlarını oynarlar.
(Aforizma 39-a)
Kendinden geçmiş adam ile boğulan adam -her ikisi de yukan kaldınr kollannı. Birinci-
-44-
si, doğanın temel öğeleriyle uyum içinde, ikincisi onlarla mücadele içinde olduğunu gösterir.
İçindekileri bilmem, Anahtanm yok. Söylentilere inanmam, Çünkü aslına bakılırsa, O benim.
25 Kasım. (Aforizma 39-b, 40)
26 Kasım. Kibir çirkinleştirir, öyleyse kendini öldürmesi gerekirdi, ama onu yerine yaralar kendini sadece ve "incinmiş kibir"e dönüşür.
(Aforizma 41)
Öğleden sonra. Nefret ve tiksinti dolu bir başın göğsün üstüne düşmesine izin vermek. Orası öyle, ama ya eğer birisi boğazını sıkıyorsa?
27 Kasım. Gazeteler okundu.
30 Kasım. Gem vurulmamış bireycilik inançta baş gösterir göstermez -kimse böyle bir olanağı yok etmez ve kimse bu yok edişi sineye çekmez, yani, mezarlar açılırsa, işte o zaman Mesih gecikmeden gelecektir. Ve belki de bu Hıristiyanlık öğretişidir; hem peşinden gidilecek örneğin, bireyci bir örneğin gerçek-
-45-
likte var olduğunun kanıtlanması, hem de tek insanda şefaatçi İsa'nın dirilişinin simgesel olarak gösterilmesi.
İnanmak, insanın kendi içindeki yok edilmez öğenin özgür bırakılması, ya da, daha doğrusu, yok edilemez olması, ya da, daha doğrusu, olmasıdır.
Aylaklık bütün kötülüklerin kaynağı, bütün erdemlerin tacıdır.
(Aforizma 43, 44, 45)
Yolun değişik istasyonlarında umutsuzluğun değişik biçimleri.
(Aforizma 46) (Aforizma 47)
4 Aralık. Fırtınalı gece, sabahleyin Max'tan telgraf, Rusya'yla ateşkes.

Artık ona ihtiyaç kalmadığı gün gelecek Mesih, varışından ancak bir gün sonra gelecek, son günde gelmeyecek, ama en sonuncusunda gelecek günlerin.
(Aforizma 48, 49)
6 Aralık. Domuz kesimi.
Üç farklı şey.
Kendine yabancı bir nesne gibi bakmak,
-46-
baktığm şeyin görüntüsünü unutmak, bakışın kendisini hatırlamak.
Ya da sadece iki farklı şey, çünkü üçüncüsü ikincisini de içerir.
Kötü, İyi'nin yıldızlı göğüdür.
7 Aralık. (Aforizma 50)
Gün sağırdır, ancak sağırlar için yankılanır.
(Aforizma 51)
8 Aralık. Yatak, peklik, sırt ağrısı, tedirgin edici akşam, odadaki kedi, didişme.
(Aforizma 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58)
Çocuğa, "Ağzını sil, pastanı ondan sonra yiyeceksin," desem, bu ağzını silerek pastayı yemeye hak kazanacağı anlamına gelmez, çünkü ağız silmekle pastanın değeri kıyasla-namaz bile, yine de ağız silmeyi pasta yemenin önkoşulu yapar, çünkü böyle bir koşulun saçmalığının yanı sıra çocuk zaten ne olursa olsun pastayı yiyecektir, çünkü pasta, çocuğun öğle yemeğinin gerekli bir parçasıdır - bu bakımdan yapılan uyan bir durumdan başka bir duruma geçişin daha da zorlaştırıcı değil, ama kolaylaştırıcı yanıdır; ağız silme, pasta yemek gibi büyük bir çıkarın öncesinde yer alan pek küçük bir çıkardır.
-47-
9 Aralık. Bin yıllık şenlik. (Aforizma 59)
Ruhu gözlemleyen kişi, ruha nüfuz edemez, ama hiç kuşkusuz onunla temas ettiği bir kenar çizgisi vardır. Bu temasın varlığının kabul edilmesi, ruhun kendisinin bile kendisini bilmediği gerçeğini ortaya koyar. Demek ki ruh bilinemez kalacaktır. Ruhtan başka herhangi bir şey bulunsaydı bu çok hüzünlü olurdu ama başka bir şey yok.
(Aforizma 60, 61, 62)
11 Aralık. Dün Başmüfettiş. Bugün Der Jude. Stein: İncil bir ibadethane, dünya bir abdesthanedir.
(Aforizma 63)
Herkes gerçeği göremez, ama gerçek olabi-
lir.
(Aforizma 64, 65)
Her anın zamanın dışında bir karşılığı vardır. Bu dünya burada ve şimdi Öbür Dünya tarafından izlenemez, çünkü Öbür Dünya ebedidir, demek ki şimdi ve burada olan dünyayla zamansal bir ilişki kuramaz.
13 Aralık. Herzen'e3 başladım. Schöne Ra-ritât ve gazeteleri okumaktan dalgınım.
-48-
Arayan bulamaz, ama aramayan bulunacaktır.

14 Aralık. Dün, bugün, berbat günler. Bunun nedenleri: Herzen, Dr. Weiss'a4 yazılan bir mektup, anlamsız başka olaylar. İğrenç yemekler, dün domuz paçası, bugün kuyruğu. Parkın içinden geçerek Michelob'a yürüyüş.
(Aforizma 66)
15 Aralık. Dr. Kömer'den5 mektup. Vaclav Mehl'den, annemden gelen mektuplar. Burada hiçbir şeye karar verilemez, ama yalnızca burada karar verme gücü sınanabilir.
17 Aralık. Boşa geçen günler. Kömer'e, Pfahl'a, Pribram'a, Kaiser'e, anne ve babama yazılan mektuplar.
Sıla özleminden aklını yitirdiğinden Dünya Fuan'ndan alınıp evine götürülen, köyünde, çevresini saran kabile üyelerinin feryat figanları arasında gelenekler ve ödev gereği en vakur yüzünü takınıp, Avrupalı seyircilerin hayran kaldığı şeytanlıklarda bulunan, yani Afrika gelenek ve göreneklerini sergileme görevini sürdüren Zenci.
Sanatın kendini unutmuşluğu ve kendini iptal edişi: Kaçış olan şey, gezinti ve hatta bir saldın gibi görünüyor.
-49-
Gogh'un mektupları. (Aforizma 67)
19 Aralık. Dün F'nin6 beni ziyaret edeceği haberi, bugün, odamda yapayalnız, az ötede tüten soba, Nathan Stein'la birlikte Zarch'a yürüdü, Stein'm köylü kadına dünyanın bir tiyatro olduğunu söyleyişi.
(Aforizma 68)
Gerçek bilginin dibine dalıp orada yol alış ve çocuksu bir mutlulukla doğrulup kalkış.
(Aforizma 69)
21 Aralık. F'ye telgraf.
Cennetten kovulduktan sonra Adem'in ilk evcil hayvanı yılandı.
22 Aralık. Bel ağrısı, geceleyin kafamda hesap kitap.
23 Aralık. Mutlu, biraz da keyifsiz bir yolculuk. Bir sürü konuşma.
İyi uyuyamadım, zorlu bir gün. (Aforizma 70, 71)
Cennette, her zamanki gibi: Günaha yol açan da, günahı bilen de tek şeydir. Temiz vicdan kötünün kendisidir, öylesine kesin bir
-50-
zafer kazanmıştır ki, artık kılını bile kıpırdatmaya gerek duymaz.
Ayrıcalıklı kişilerin ezilmişler karşısında kendilerini bağışlatmak için omuzlarında hissettikleri kaygılar, aslında ayrıcalıklı kişilerin ayrıcalıklı kanunlannı koruyabilme kaygılandır.
(Aforizma 72)
25, 26, 27 Aralık. F. gidiyor. Gözyaşları. Her şey güç, haksız, ama yine de doğru.
(Aforizma 73)
30 Aralık. Uğradığım hayal kırıklığı çok köklü değil.
(Aforizma 74)

2 Ocak. Öğretmenin payına gerçek umutsuzluk, öğrencinin payına sürekli umutsuzluk düşer.
(Aforizma 75) Baum7 yann gidiyor. (Aforizma 76, 77, 78)
Ava gitme bahanesiyle evden çıkıyor, evi gözetleme bahanesiyle çıkılması en zor tepelere çıkıyor; eğer ava gittiğini söylemeseydi, gitmesine izin vermezdik.
-51-
13 Ocak. Oskar, Ottla'yla gitti, Eischwitz'e
yürüyüş.
(Aforizma 79)
14 Ocak. Kasvetli, güçsüz, sabırsız. (Aforizma 80)
Yalnızca iki şey var: Doğru ve yalan.8
15 Ocak. Sabırsız. İyileşme. Oberklee'ye gece yürüyüşü.
(Aforizma 81)
19 Ocak. Kendi iradesiyle, bir yumruk gibi dönüp dünyadan kendini sakındı.
Tek bir damlanın taştığı yok ve tek bir damlaya yer yok.
Ödevimizin yaşamımızla tam anlamıyla orantılı oluşu, ona sonsuzmuş görüntüsü veriyor.
(Aforizma 82) 17 Ocak.
Prometheus
Prometheus'la ilgili dört söylence var. Birincisine göre, tanrılara ihanet ederek sırlarını insanlara aktardığı için Kafkas dağlarında
-52-
bir kayalığa zincirlenmiştir ve tanrıların yolladığı kartallar, Prometheus'un yendikçe sürekli yeniden büyüyen karaciğerini yemektedir.
İkincisine göre, hiç durmaksızın didikle-yen kartalların gagalarının verdiği acıyla giderek kayalann derinine ve daha derinine gömülmüş; en sonunda kayayla birleşerek onun bir parçası olmuştur.
Üçüncüsüne göre, geçen binlerce yıl içinde Prometheus'un tanrılara ihaneti unutulmuş, tanrılar unutmuş, kartallar unutmuş, kendisi unutmuştur.
Dördüncüsüne göre, herkes anlamsızla-şan bu olaydan bıkıp bezmiştir. Tanrılar bezmiş, kartallar bezmiş, yara bezgin kapanmıştır.
Geriye kalan, açıklanamaz dağ sıralandır. Söylence, açıklanamayanı açıklamaya çalışır. Gerçeklik temelinden kaynaklandığına göre, açıklanamaz olanın krallığında sonlanması gereklidir.
Kadril'de* uyulacak kurallar açıktır, bütün dansçılar bilir bunu, her zaman geçerlidir bu kurallar. Öyle ya da böyle, hiç gerçekleşmemesi gereken ama hep de gerçekleşen hayatın cilveleri, seni dansçılann arasına tek başına götürüp bırakır. Belki bu dansçıların saflannda kargaşaya yol açar; ama senin bundan haberin olmaz, bütün bildiğin başına gelen talihsizliktir.
17 Ocak. Oberklee'ye yürüyüş. Kısıtlama.
Kadril: Avrupa'da özellikle 18. yy'da rağbet gören dans. -53-
Hatta şeytanda bile şeytana saygı duymak.
18 Ocak. Yakınma: Eğer ebediyen var olacaksam, yarın nasıl var olacağım?

İki açıdan Tann'dan ayrılmışız: İlk Günah bizi O'ndan ayırır, Yaşam Ağacı O'nu bizden ayırır.
(Aforizma 83)
Yaşam Ağacı - Yaşam'ın Efendisi.
Cennetten kovulduk, ama Cennet yok edilmedi. Cennet'ten kovuluş bir bakıma iyi şanstır, çünkü eğer kovulmuş olmasaydık, Cennet'in yok edilmesi gerekecekti.
(Aforizma 84)
Neredeyse İlk Günah olayı sonuçlanana kadar, Cennet Bahçesi'nin insanoğluyla birlikte lanetlenme olasılığı sürdü. Yalnızca insanoğlu lanetlendi, Cennet Bahçesi bunun dışında bırakıldı.
Bilgi Ağacı'nın meyvesini yediği gün, Tanrı Adem'in öleceğini söyledi. Tann'ya göre, Bilgi Ağacı'nın meyvesini yemenin kesin sonucu ölüm olmalıydı, yılana göre (en azından böyle de anlaşılabilir) bu Tanrı gibi olmak demekti. Her ikisi de benzer nedenlerle yanlıştır. İnsanlar ölmedi, ama ölümlü oldu, Tanrı gibi olamadılar, ama öyle olabilmenin elzem
-54-
yeteneğini elde ettiler. Her ikisi de aynı zamanda doğruydu. Ölen insanın kendisi değil, ama cennetteki insandır, Tann'nın kendisi olamamış, ama Tanrısallığın bilgisine ulaşmıştır.
Kötü Olan'm o perişan bakış açısı: İyi ve Kötü'yü bilmeyi Tann'yla eşitlik sanıyor. Lanetlenmiş olması onu eskisinden daha kötü bir hale getirmemiş gibi görünüyor: yolun uzunluğunu karnının üstünde yerde sürünerek ölçecek.
(Aforizma 85)
22 Ocak. Michelob'a yürüme girişimi. Çamur.
(Aforizma 86)
Ama her dumanın altında ateş vardır ve dört bir yanında kara dumandan başka bir şey görememesi ayaklan yanan kimseyi kurtarmayacaktır.
Şaşkınlık içinde kocaman ata bakakaldık. Odamızın tavanını delip dışan çıkmıştı. Bulutlu gökyüzü o görkemli siluetinin çevresi boyunca güçsüz sürükleniyor, yelesi rüzgârda uğuldayarak uçuşuyordu.
Sanatın bakış açısıyla yaşamın bakış açısı, sanatçının kendisinde bile farklı farklıdır.
-55-
Sanat, pervane misali gerçeğin çevresinde^ uçuşur, ama kesinlikle yanmamaya kararlıdır. Karanlık boşlukta, ışık kaynağını, daha önce hiç algılanmadığı halde, kesinlikle bulmak yeteneğiyle donatılmıştır.
(Aforizma 87, 88) 25 Ocak. Şafak vakti.
İntihar eden kişi, hapishanenin avlusunda darağacı kurulduğunu gören, bu darağacınm kendisi için kurulduğu kuruntusuna kapılıp, geceleyin hücresinden kaçarak kendini asan bir tutukludur.
Bilgiye sahibiz. Kim onu elde etmek için çaba harcarsa, onun bilgiye karşı çaba harcadığından kuşku duymak gerekir.
Mihraba adım atmadan önce, ayakkabılarını çıkarmalısın, yalnız ayakkabılarını değil, her şeyini de; yolculuk için giydiğin elbiseleri soyunacak, yanma aldığın yükü

bırakacaksın; sonra çıplaklığını çıkarmalısın, çıplaklığının altındaki her şeyi, çıplaklığının altında gizli her şeyi çıkarmalısın, sonra özü, özün özünü, sonra geri kalanı ve sonra artıkları ve sonra ölümsüz ateşin pırıltısını da çıkarmalısın. Yalnızca ateşin kendisi mihrap tarafından özümsenir, ateş de kendini onun tarafından özümsenmeye bırakır; ne ateş ne mihrap birbirine karşı durabilir.
-56-
Kendini silkip atmak değil, ama kendini yiyip bitirmek.
İlk Günah'tan ötürü insanı cezalandırmanın üç olası yolu vardı: İçlerinden en hafifi, uygulanmış olanıydı, Cennet'ten kovuluş; ikincisi Cennet'in yok edilişiydi ve üçüncüsü -ki bu içlerinde en korkunç ceza olurdu- ebedi yaşam kapısını kapatmak, her şeyi olduğu gibi nasılsa öyle bırakmaktı.
18 Ocak. Kendini beğenmişlik, birkaç gün kendini unutuş.
(Aforizma 90, 91)
A, G ile ne iyi geçinebiliyor, ne de ondan boşanabiliyordu, bu yüzden kendini vurdu, bu şekilde uzlaştınlamaz olanı uzlaştırabile-ceğine, başka bir deyişle, kendi kendisiyle "gerdeğe girebileceğine" inanıyordu.
"Eğer, öleceksin" şu anlama gelir: İyi ve Kötü hakkında bilgi, aynı anda hem ebedi yaşama giden yolda bir adım, hem de bu yolda bir engeldir. Eğer bilgiyi elde ettikten sonra ebedi yaşama erişmek istersen -ve bunu istemekten başka bir şey yapmak elinden gelmez çünkü İyi ve Kötü hakkında bilgi bu istektir-kendini yok etmen, ebedi yaşama, yok edişe giden yolu kurman gerekecektir. Dolayısıyla, Cennet'ten kovuluş bir eylem değil, bir olaydır.
-57-
DÖRDÜNCÜ DEFTER
Çok büyük bir sorumluluğu, daha doğrusu, bütün sorumluluğu yüklenerek, bu sorumluluk altında kendini eziyorsun. (Aforiz-ma 92)
Eğer bütün sorumluluk omuzlarına yük-lense, bu fırsattan yararlanmak ve sorumluluk tarafından boğulmak isteyebilirsin; ama yine de böyle bir şeyi denemek istersen, omuzlarına hiçbir sorumluluğun yüklenmediğini fark edeceksin, ama sen bu sorumluluğun kendisisin.
Atlas'ın* özgür olduğunu düşünmesine izin verildi, dilediği an Dünya'yı omuzlarından atabilir ve çekip gidebilirdi; ama ona verilen tek izin bunu düşünmesiydi.
Günlerin, mevsimlerin, kuşakların, yüzyılların birbirini izleyen görünürdeki sessizliği bir kulak kabartıştan başka bir şey değildir; arabaya koşulmuş atlar da böyle tins gider.
31 Ocak.1 Bahçe işleri, gelecekten ümitsiz-
lik.
* Atlas. Yunan mitolojisinde dünyayı omuzlarında taşıyan efsanevi yaratık.
-61-
Öyle bir savaş ki, hiçbir an ve aşamada, sırtını sağlama alamazsın. Bu bilinmesine karşın, hep unutulur. Unutulmadığında da sadece bir an dinlenmek için aranır bu

sırtını sağlama alma ve asla cezasız kalmayacağı biline biline böyle bir yola başvurulur.
1 Şubat. Lenz'in mektupları. (Aforizma 93, 94)
2 Şubat. Wolf un2 mektubu. (Aforizma 95, 96)
4 Şubat. Uzun süredir yatakta yatış, uykusuzluk, savaşımın bilincine varış.
Yalanlar dünyasında yalan, karşıtı doğruyla ortadan kaldırılamaz, o ancak bir gerçek dünyasıyla yok edilebilir.
Istırap bu dünyanın tek olumlu öğesidir, hatta bu dünyayla olumlu arasındaki biricik bağlantıdır.
(Aforizma 97)
5 Şubat. Güzel bir sabah, her şeyi hatırlamak imkânsız.
Bu dünyayı yok etmek, ilkin, dünyanın kötü olması, yani onun bizim amacımıza aykırı düşmesi, ikincisi onu yok edebilme gücüne sahip olmamız durumunda bizim için bir
-62-
ödev olabilirdi ancak. Birincisi dünyanın bize kötü görünmesindendir; ikincisinden de biz yoksunuz. Bu dünyayı yok edemeyiz, çünkü onu bağımsız bir şey olarak biz yaratmadık; biz, yolumuzu kaybedip bu dünyanın içine düştük yalnızca, hatta, bu dünya bizim yolumuzu kaybetmemizdir, ama bu dünya yok edilemez bir şeydir, ya da, daha doğrusu, öyle bir şeydir ki, ondan el çekilerek değil, sonuna dek yaşanarak yok edilebilir ve bvı da, elbette, dünyanın sonuna dek yaşanmasının, bir dizi yok ediş ediminin sonucu olabilir; ama yine bu dünyanın kafesi içinde.
Bizim için iki tür gerçek var: Bilgi Ağacı ve Yaşam Ağacı. Etkin ilkenin gerçeği ve durağan ilkenin gerçeği. İlkinde, İyi kendini Kö-tü'den ayırır; ikincisi İyi'nin kendisinden başka bir şey değildir. İlk gerçek bize gerçekten verilir, ikincisi ise sadece sezgisel olarak. Üzücü olan budur işte. Neşeli olan ise, birinci gerçek yaşanılan ana aittir, ikincisi sonsuzluğa; ilk gerçeğin ikincisinin ışığında silinip gitmesinin nedeni budur.
6 Şubat. Flöhau'ya gidiş. (Aforizma 98)
7 Şubat. Taşlardan asker, Kügen Adası.
Yorgunluk ille de inanç zayıflığını göstermez -yoksa gösterir mi? Her halükârda yorgunluk yetmezlik anlamına gelir. Kendimi,
-63-
ben'i işaret eden her şeyin içinde çok sıkışmış hissediyorum: Sonsuzluk demek olan ben bile kendim için çok darım. Ama eğer, örneğin, güzel bir kitap okusam, diyelim bir gezi kitabı, beni canlandırıyor, doyuruyor, bana yetiyor. Bu da, bu kitabı daha önce kendi sonsuzluğumun içine katmadığımı kanıtlıyor, ya da, bu kitabı da zorunlu olarak içeren sonsuzun sezgisel ışıltısını görecek kadar uzağa itelememişim kendi sonsuzluğumu. Bilginin belirli bir aşamasından sonra, yorgunluk, yetmezlik, sınırlılık, kendini hor görme, bunların hepsinin yok olması gerekir; bu nokta da, beni önceleri kendine yabancı bir nesne olarak zindeleştiren, doyuran, özgür kılan ve yücelere taşıyan şeyi kendi öz doğam olarak tanıma gücüne kavuştuğum andır.

Ama ya yabancı şey sadece bir nesne olduğu için bu etkiye sahipse ve sen ulaştığın bu yeni bilginle bu bakımdan sadece hiçbir şey kazanmamakla kalmıyor; üstelik önceki avuntuyu da yitiriyorsan? Doğru, o bu etkiye sadece yabancı bir nesneyken sahipti, ama sadece bu etkiye sahip değildi; etkisi giderek büyüdü, beni bu yüksek düzeye çıkardı. Yabancı olmaya son vermekle kalmayıp, Ben olmaya da başladı. -
Ama sen yabancı dünya, artık sen kendi kendine yabancı değilsin. Böylece,
Dünya'nm yaradılışını yadsıyor, kendi varlığının kanıtlarını çürütüyorsun.
Neşeyle buyur etmeliydim sonsuzluğu, ama onu bulduğumda hüzünleniyorum.
Sonsuzluk erdemiyle mükemmel hissetmem ge-
-64-
rekirdi kendimi -ama daha çöküntü içinde hissediyorum.
Diyorsun ki: Hissetmem gerekirdi. Bunu söyleyerek kendi içindeki bir yasayı mı dile getiriyorsun?
Evet, söylemek istediğim bu.
Şimdi, senin içine bir yasanın yerleştirilmesi, yalnızca bir yasayı işitip de başka bir şey olmaması imkânsız. Sürekli bir yasa mı bu, yoksa geçici mi?
Buna gelince, emin olamıyorum. Yine de sürekli bir yasa olduğuna, ama ara sıra işittiğime inanıyorum.
Bvı sonuca nereden varıyorsun?
İşitmesem bile işitiyormuşum gibi oluşundan; öyle ki işitilebilir olmuyor bazen, karşı sesi yumuşatıyor ya da azdırıyor öbür sesi: Yani bana sonsuzluğu haram eden karşı sesi.
Peki, sonsuzluk yasası konuşurken aynı şekilde karşı sesi de işitiyor musun?
Evet; hatta kimi zaman karşı sesten başka hiçbir şey işitmiyorum, başka her şey sadece bir rüyaymış gibi görünüyor, sanki rüyanın rastgele konuşmayı sürdürmesine izin veriyorum.
Neden içsel yaşamı bir rüyaya benzetiyorsun? Rüya gibi saçma, tutarsız, kaçınılmaz, bir kezliğine, onun gibi nedensiz yere seni mutlu eden ya da korkutan, onun gibi bütünüyle iletişim kurulması imkânsız ama iletişim kurmaya zorlayıcı olduğu için mi?
Evet, bütün bunların hepsi-saçma, çünkü ancak kendisine boyun eğmezsem varlığımı burada sürdürebilirim; tutarsız, çünkü kimin
-65-
yasası olduğunu ve neyi amaçladığını bilmiyorum; kaçınılmaz, çünkü beni hazırlıksız yakaladığından, birinin üstüne uykunun çökmesi gibi üstüme çöküyor, ki uyuyanın da, sonuçta uyumak için yattığına göre, rüyalar için hazırlıklı olması gerekir; bir kezliği-ne, hiç değilse öyle görünüyor, çünkü ona boyun eğmemem, gerçekle karışmıyor, dolayısıyla kusursuz bir kezliğini koruyor; beni mutlu ediyor ya da korkutuyor, hiç nedensiz, ama mutlu etmesi korkutmasından çok daha seyrek; iletişim kurulamıyor, çünkü kavranabilir değil ve aynı nedenden dolayı kendisiyle iletişim kurulması için dayatıyor.
İsa, ân.3
8 Şubat. Erkenden kalkıldı; çalışma olanağı.

9 Şubat. Kimi günler ortalık süt liman, gelenlerin çıkardığı sesler, bizimkilerin eve gelenleri karşılamaya koşturması, sağda solda bayraklar asılı, telaşla mahzene inilip şaraplar seçiliyor, bir gül pencereden kaldırıma düşüyor, kimsede sabır kalmamış, aynı anda yüzlerce kolun tuttuğu gemiler kıyıya çekiliyor, çevrelerini saran yabancı adamların bakışları onları izliyor, alanın tüm aydınlığı çullanıyor üzerlerine.
Kolay olan neden bu kadar güç? Ayartılardan yana ben-.
Sayıp dökmekten vazgeç. Kolay olan güçtür. Öylesine kolay ve öylesine güç. Tek "yu-
-66-
va"nın okyanusun öbür ucundaki ağacın olduğu elim sende oyununda olduğu gibi.
Ama neden oradan göçüp gittiler ki zaten? -Dalgaların daha sert kırıldığı yerler sahillerdir, işte öyle dardır orada odaları ve öyle fethedilemez.
Soru sormayış seni geri getirebilirdi; soru sormalar daha da uzak bir okyanusa sürüklüyor seni. -Oradan göçüp gidenler onlar değil, sensin.-
Boyuna dar boğazlar sıkıştıracak beni.
Ama sonsuzluk zamanın donakalışı değildir.
Sonsuzluk kavramında bunaltıcı olan, zamanın sonsuza dek süreceğine dair, ki bu bizim aklımızın alabileceği bir şey değildir, öne sürülen kanıttır ve bunun mantıksal çıkarımı, kendi kendimiz olarak kendi kendimizin kanıtı olmamızdır.
Gelip geçiciliğimizin sonsuz kanıtlamasına yönelik en güçsüz kanı bile, sürdürmekte olduğumuz günahkârlığa ilişkin en değiştirilemez kanıdan ne kadar da çok bunaltıcıdır. Ancak saflığı içinde birincisini bütünüyle kapsayan ikinci kanıya katlanma gücü inancın ölçüsüdür.
(Aforizma 99)
10 Şubat Pazar. Gürültü. Ukrayna Barışı.
Komutanların ve sanatçıların, âşıkların ve zenginlerin, politikacıların ve cimnastikçile-
-67-
rin, gemicilerin ve ... oluşturduğu sis şimdi dağılıyor.
Özgürlük ve kölelik, temel anlamda aynı şeydir. Hangi temel anlamda? Kölenin özgürlüğünü yitirmediği; bundan dolayı bir bakıma özgür adamdan daha özgür olduğu anlamında değil.
Kuşaklar zinciri, senin doğanın bir zinciri değildir ama yine de birtakım ilişkiler vardır. -Hangi ilişkiler?- Kuşaklar tıpkı senin yaşamının anları gibi ölürler. -Ayrım nerede peki?
Eski bir şakadır. Dünyayı sıkıca tutar, ama dünyanın bizi tuttuğundan yakınırız.
Bir bakıma bu dünyanın varlığını yadsıyorsun. Yaşamı bir dinlenme ânı, devinimin içindeki bir dinlenme ânı olarak açıklıyorsun.
11 Şubat. Rusya Barışı.
Büyük yangından onun evi kurtuluyor, dindar biri olduğundan değil, evine zarar gelmemesini kendine amaç edindiğinden.
Gözlemleyen kişi, bir anlamda dünyayla birlikte yaşayan kişidir, yaşayan her şeye kendini bağlar, rüzgâra ayak uydurmaya çalışır. Böyle biri olmak istemem.

Yaşamak demek yaşam ortasında olmak, yaşamı yaratan bakışımla yaşama girmem demektir.
-68-
i
Dünya ancak yaratıldığı yerden bakıldığında iyi görünebilir, çünkü yalnızca orada "Ve gördü ki, iyiydi," denilmiştir -ve yine ancak oradan bakıldığında lanetlenip yok edilebilir.
Hep hazır, evi portatif, her zaman yurdun-
da.
Bu dünyanın belirleyici özelliği geçiciliğidir. Bu bakımdan yüzyılların bir anlık zamandan üstünlüğü yoktur. Dolayısıyla geçiciliğin sürekliliği hiç avuntu vermez; yeni yaşamın yıkıntıların arasında filizlenmesi gerçeği, yaşamdaki diretişten çok ölümün direti-şini kanıtlar. Dünyaya karşı savaşmayı isteseydim, onun belirleyici özelliğine, yani geçiciliğine karşı savaşmam gerekirdi. Bunu bu yaşamda yapabilir miyim, hem de ümit ederek ya da inançla değil ama gerçekten.
Demek dünyaya karşı savaşmak istiyorsun; hem de ümitten ya da inançtan daha gerçek silahlarla. Belki böyle silahlar vardır, ama ancak belirli meziyetleri olan kişiler tarafından bilinip kullanılabilir bu silahlar.
Öyleyse bak! Bu meziyetlere sahip değilsem bile onları elde edebilirim belki.
Elbette, ama bu konuda sana yardım edemem.
Yani o meziyetleri elde edebilir sem, ancak o zaman yardım edebilirsin bana.
Evet. Daha kesin söylersem, asla yardım edemem, çünkü bu meziyetlere sahip olsaydın, her şeyin olurdu.
-69-
Mademöyle, neden beni önceden sınamaya kalktın?
Sende eksik olanı göstermek için değil, sende eksik bir şey olduğunu göstermek için. Belki böylelikle sana belirli oranda bir yardımım dokunabilir; çünkü sende bir şeyin eksik olduğunu bilmene karşın, buna inanmıyorsun.
Yani, başlangıçta sorduğum soruya karşılık olarak, bu soruyu sormam gerektiğinin kanıtını sunuyorsun bana.
Şimdiki duruma uygun olarak, daha kesin bir biçimde tanımlayamayacağm daha fazla bir şey sunuyorum. Başlangıçta sorduğum soruyu bana aslında daha başka türlü sorman gerektiğinin kanıtını sunuyorum.
Yani şu: Bana ya cevap vermeyeceksin ya da cevap veremiyorsun.
"Cevap veremiyorum," -evet doğru.
Ama bu inancı -işte onu verebiliyorsun.
19 Şubat. Prag'dan dönüş. Ottla Zarch'ta.
Mehtap gözlerimizi kamaştırıyordu. Kuşlar ağaçtan ağaca ötüşüyordu. Kırlarda rüzgâr uğulduyordu.
Toz toprak içinde sürünüyorduk, bir çift yılandık.
Sezgi ve yaşantı.4
Eğer "yaşantı" Mutlak'ın içinde bir dinlen-meyse, "sezgi" dünyanın içinden geçip dönerek Mutlak'a varan uzun kıvnmlı yol olabilir

-70-
ancak. Ne de olsa, her şey amaca ulaşmak ister ve yalnızca bir amaç var. Parçalanmanın yalnızca zaman içinde olmasına, yani demem o ki, her an olup bitmesine karşın, aslında hiç gerçekleşmemesi, bir uzlaşma sağlayabilirdi kuşkusuz.
(Aforizma 100, 101)
Sadece geleceği düşünen kişi, sadece yaşadığı ânı düşünen kişiden daha az tedbirli davranır; çünkü içinde yaşadığı ânı bile düşünmez, ama sadece onun sürekliliğini düşünür.
(Aforizma 102) 22 Şubat.
Tefekkür ve etkinliğin kendi görünür gerçeklikleri vardır; ama sadece tefekkürün yaydığı, yani, yine ona dönen etkinlik gerçektir.
(Aforizma 103)
İradenin özgürlüğü şudur: Çölü istediğinde özgürdür, çölü geçmek için izleyeceği yolu, kendi yürüyüş biçimini kendi seçebileceği için özgürdür, ama aynı zamanda çölden geçmek zorunda olduğu için özgür değildir, seçilecek her yol labirentsi bir biçimde çölün her bir parçasına uğramadan geçmeyeceği için özür değildir.
-71-
(Aforizma 104)
13 Şubat. Yazılmayan mektup.
Kadın, belki de daha kesin bir deyişle, evlilik, kozunu paylaşman gereken yaşamın bir temsilcisidir.
(Aforizma 105) (Aforizma 106)
Çalışan makineleriyle sürekli sarsılan bir geminin önünden kıyının sürekli seğirtmesi gibi, icatlar da önümüz sıra seğirtiyor. İcatlar üstesinden gelinebilecek her şeyin üstesinden geliyor. Şunu söylemek haksızlıktır. Örneğin: Uçak bir kuş gibi uçamaz, ya da: Asla canlı bir kuş yaratamayacağız. Elbette yapayamayacağız, ama hata itirazın kendisinde yatıyor, tıpkı düz bir rotada ilerlemesine karşın geminin hep çıkış limanına varmasını beklemek gibi bir şey bu. -Bir kuş ilk yaratılış eylemine benzer şekilde yaratılamaz, çünkü o zaten yaratılmıştır, ilk yaratılış ediminin sonucu olarak sürekli türemek-tedir ve kesintisiz ilk irade tarafından yaratılan, sürekli yaşam kıvılcımları saçan bu yaşayan diziye müdahale etmek imkânsızdır; tıpkı bir söylencede anlatıldığı gibi: İlk kadının erkeğin kaburga kemiğinden yaratılmış olmasına karşın, bu bir daha asla yinelenmedi, ama o andan bu yana erkekler hep başkalarının kızlarını kendilerine eş al-
-72-
dı. -Kuşun yaratılışmdaki yöntem ve eğilim -önemli olan budur- ile uçağın icadının yöntem ve eğiliminin farklı olmasına gerek yok; silah sesiyle gök gürültüsünü birbirine karıştıran ilkelin yorumu ancak sınırlı bir gerçeği içerebilir.
Bu yaşamdan önce de yaşadığının kanıtlan: Seni daha önce de görmüştüm, ilksel zamanlar ve kıyamet gününde gerçekleşecek mucizeler.
25 Şubat. Sabah duruluğu.
Aile yaşamı, arkadaşlık, evlilik, meslek, edebiyat gibi ne varsa her şeyde başarısız olmamın, hatta başarısız bile olamayışımın nedeni miskinlik, kötü niyet ya da

beceriksizlik değil -gerçi bunların hepsinin de kendince bir rolü var bunda, çünkü "haşarat boşluktan doğar"- bütün bunlar değil, ayağımın altında bir zeminden, havadan, buyruktan yoksun oluşumdur. Benim ödevim bunları yaratmak, sadece belki o zaman, elden kaçırdıklarımı ele geçirebileceğim için değil, ama elden kaçırdığım bir şey olmadığı için, çünkü ödev ödevdir nasıl olsa. Hatta bu en birincil ödevimizdir, ya da hiç değilse, bu ödevin yansıması, tıpkı, hava basıncının düşük olduğu yüksekliklere tırmanan birinin aniden çok uzaklardaki güneşin ışığıyla karşılaşması gibi. İstisnai bir ödev de değil; kuşkusuz daha önceden bana yöneltildi. Doğru, şimdiki ölçüde yöneltilmiş miydi, bilmiyorum. Bildiğim ka-
-73-
darıyla, dünyaya gelirken evrensel insan zayıflığının dışında, yaşamın gerektirdiği hiçbir şey getirmemişim yanımda. Bu güçsüzlük -ki bir bakıma devcileyin bir güç- içinde, asla savaşma değil, sadece temsil etme hakkını kendimde gördüğüm ve kuşkusuz kendime çok yakın bulduğum içinde yaşadığım çağın olumsuz özelliklerini gayretle özümsedim. Ne bir parça olumlu, ne de olumluya devrilip aşırı olumsuz, bunlar benim kalıtımsal olarak pay almadığım şeyler. Ben Kierkegaard gibi, Hıristiyanlığın artık iyice iki yanma düşmüş eli tarafından yaşama salınmadım, ne de Siyonistler gibi artık bizden uzaklaşarak uçup giden Yahudi ibadet cübbesinin eteğinin ucundan yakalayabildim. Bir son ya da bir başlangıcım ben.
Duvar kendisine çakılmak üzere olan çivinin ucunu nasıl hissederse, o da şakağında öyle hissetti. Dolayısıyla hissetmedi.
Kimse, burada kendi manevi yaşam kaynağının izin verdiğinden daha fazlasını yapamaz; yiyeceği, giyim kuşamı v.b. sağlamak için çalışıyor gibi görünmesi asıl konu değildir, çünkü her görünür lokmayla birlikte bir de görünmez lokma v.b. almaktadır. Bu her insan tekinin kendi varlığını haklı çıkarma yoludur. Gören der ki, geriye dönük haklı çıkarmalarla kendi varlığına bir temel oluşturmaktadır, ama bu sadece aynaya ters yansıyan psikolojik bir yazıdır; gerçekte kendi yaşamını bu haklı kılmalarının üstü-
-74-
ne kurmaktadır. İtiraf edildiği gibi, her insan teki kendi yaşamını (ya da ölümünü, ki aynı şeydir) haklı çıkarmalıdır; bu ödevden kaçamaz.
Her insan tekinin kendi yaşamını yaşadığını (ya da kendi ölümünü öldüğünü) görüyoruz. Bu basan içsel haklı çıkarmalar olmaksızın mümkün olmazdı; hiçbir insan teki haklı çıkarılmamış bir yaşamı yaşayamaz. İnsan teklerinin küçümsenmesi: Buradan herkesin kendi yaşamının temellerini haklı çıkarmalarla kurduğu çıkarımı yapılabilirdi.
Psikoloji, aynaya yansıyan bir yazının okunuşudur, yani zahmetli bir iştir ve her zaman doğru sonuçlar vermesi bakımından aydınlatıcıdır; ama gerçekte hiçbir şey olmaz.
Bir insanın ölümünden sonra, kısa bir süre için, dünyada bile, ölen kimseyle ilgili faydalı bir sessizlik çöker; dünya işleri sona ermiş, ilerideki bir ölümü beklemekten kurtu-lunmuş, sanki bir yanılgı düzeltilmiştir; -yaşayanlar için bile rahat bir nefes alma fırsatı doğmuştur, bu yüzden de, ölü odasının camlan açılır- çok geçmeden

bütün bunlann görünüşten başka bir şey olmadığı anlaşılır, acılar ve feryat figan yeniden başlar.
Ölümün zulmü, son'u değil, ama son'un gerçek acısını beraberinde getirmesidir.
Ölümün en büyük zulmü: Anlaşılması kolay bir son. gerçek bir acıya neden olur.
-75-
Ölüm döşeğinin çevresindeki feryat figan, aslında gerçek anlamda bir ölümün burada gerçekleşmemiş olmasından feryat figan etmektir. Hâlâ böylesi bir ölümle yetinmemiz gerekiyor; hâlâ bu oyunu sürdürüyoruz.
26 Şubat. Güneşli bir sabah.
İnsanlığın evrimi - ölme gücünün büyümesi.
Ölüm kurtuluşumuzdur, ama bu ölüm değil.
(Aforizma 107, 108)
Burada herkese imana ilişkin iki soru sorulur: Biri bu yaşama inanılıp marnlamayacağı, ikincisi yaşamın amacının bulunup bulunmadığı. Her iki soru da, kendi yaşamlarının gerçekliğinden dolayı herkes tarafından kesin ve çabuk bir "evet" ile cevaplanıyor; öyle ki soruların doğru anlaşılıp anlaşılmadığına ilişkin bir kuşku oluşuyor: Ne olursa olsun, her insanın kendi "Evef'ini dile getirmeden önce ona giden yolu uğraşarak aşması gerekiyor; çünkü soruların saldırısı altında verilen cevaplar, yüzeyden çok derinlerde bile karmaşık ve ele geçirilmesi zor cevaplardır.
(Aforizma 109)
Çelişkinin iletişimsizliği diye bir şey vardır belki de, yine de öyle açığa vurmaz kendini,
-76-
çünkü Hz. İbrahim'in kendisi bunu anlamaz. Diyelim, bunu anlaması gerekmez, ya da amaçlaması beklenmez, dolayısıyla bunu kendisi için yorumlaması da beklenmez, ama hiç kuşkusuz başkaları için yorumlayabilir bunu. Bu anlamda, Genel bile açık değildir, Iphigenia olayında kehanetin asla bir açıklık taşımaması bunu gösterir.5 Genel'de sükûnet mi? Genel'deki kaypaklık. Genel bir kere sükûnet diye yorumlandı, ama çoğunlukla Tikel ile Genel arasında "evrensel" bir salınım olarak. Biricik sükûnet gerçek Genel, ama aynı zamanda son amaç.
Sanki Genel ile Tikel arasındaki salınım gerçek bir sahnede oluyordu, öte yandan da sanki Genel'deki yaşamın taslağı arkadaki kuliste yapılmaktaydı.
Yalnızca dolaylı olarak suçlanabileceğim, anlamsızlığıyla beni bıktıracak bir evrim falan yok. Hz. İbrahim ölümlü dünyayı kendine yeterli bulmaz, dolayısıyla öngörüsüyle birlikte ebediyete göç etmeye karar verir. Ama ya yoldaki giriş kapısının ya da çıkış kapısının çok dar olmasından, eşya yüklü arabasını geçiremiyor. Suçu, emir veren sesinin güçsüzlüğünün üstüne yıkıyor. Bu, onun yaşamının derin ıstırabıdır.
Hz. İbrahim'in ruhsal yoksulluğu ve bu yoksulluğun nispi durağanlığı bir avantajdır, konsantre olmasını kolaylaştırıyor; daha doğ-
-77-
rusu bu avantaj konsantrasyonunun kendisi oluyor. Ama bunun sonucu, konsantre olma gücünün uygulanmasındaki avantajı yitiriyor."

Hz. İbrahim aşağıdaki gibi yanlış anlamayla hareket etmiştir: Bu dünyanın tekdüzeliğine katlanamaz. Gerçek şu ki, bu dünya sürekli değişir, ki bir avuç toprak alınıp daha yakından dikkatlice gözden geçirildiğinde saptanabilir bu. Doğal olarak Hz. İbrahim de bunu bilir. Dolayısıyla, dünyanın tekdüzeliğinden yakınması aslında dünyanın çok yönlü doğasıyla derinden kaynaşma yetersizliğinden yakınmaktadır. Yani bu yakınma aslında dünyanın içine bir atlama taşıdır.
Durumu kanıtlama çabasına bir büyüsel-lik eşlik ediyor. Biz kanıtlamadan büyü dünyasına kaçılabilir, büyüsellikten mantığa, ama her ikisi de aynı anda, her şeyden önce üçüncü bir kendilik meydana getirdiklerinden, yaşayan bir büyüyü ya da yıkıcı değil de yapıcı olan bir dünyanın yıkıcılığını yıkarlar.
Gereğinden çok aklı var, sanki sihirli bir arabadaymış gibi aklı dünyada yol alıyor, yolu olmayan yerlerden bile gidiyor. Orada yol olmadığını kendiliğinden anlayamıyor. Böylelikle ardından gelinmesine yönelik hürmetkar ricası zorbalığa, "yol üzerinde" olduğuna dair içtenlikli inancı kendini beğenmişliğe dönüşüyor.
-78-
Yoksul İşçilerin Kardeşliği
Yükümlülükler: Ne parası, ne değerli eşyası olacak, kendisine verildiğinde de kabul etmeyecek bunları. Yalnız aşağıdakilere sahip olmasına izin vardır: En basitinden bir giysi (ayrıntıları saptanacak), çalışmak için gerekli alet edevat, kitap, kendine yetecek kadar yiyecek içecek. Bunun dışında her şey yoksullarındır.
Geçimini yalnızca çalışarak sağlayacak. Sağlığının zarar görmeyip gücünün yeteceği hiçbir işten kaçınmayacak. Çalışacağı işi ya kendisi seçecek, ya da, bu mümkün olmadığında, hükümete karşı sorumlu olan İş Kon-seyi'nin anlaşmalarına uyacak. Çalışmasına karşılık alacağı ücret, iki günlük geçimim sağlamaya yetecek miktarın üstüne çıkmayacak (Bu herkesin oturduğu mahalleye göre ayrıntılı olarak saptanacak) .
Çok sade bir yaşam sürecek. Zorunlu ihtiyacı kadar beslenecek, örneğin bir anlamda en yüksek ücret sayılabilecek en düşük ücret karşılığı olarak ekmek, su, hurma. En yoksulların yediği kadar yenilecek, en yoksulların barındığı gibi barınılacak. İşverenlerle ilişki, karşılıklı güven ilişkisi üzerine kurulacak. Alman her iş, ciddi sağlık nedenleri dışında her koşulda bitirilecek.
Haklar: En çok altı, kol işçileri için dört beş saatlik mesai.
Hastalanıldığmda ya da ileri yaş nedeniyle çalışılamayacak duruma gelindiğinde, Dev-
-79-
m.
let tarafından işletilen yaşlılar bakımevinde ve hastanelerde bakılma.
Çalışma yaşamına bir vicdan, mesai arkadaşlarına karşı bir bağlılık meselesi olarak bakmak.
Miras yoluyla kazanılmış tüm mallan, hastane ve yurt yapımına katkıda bulunmak üzere Devlet'e vermek. Hiç değilse geçici bir süre, kendi geliriyle geçinebilen kişilerin, evlilerin ve kadınların işten uzak tutulması.

Konsey (mutlaka yerine getirilmesi gereken bir ödev) Hükümet'le işbirliği içinde olacak.
Kapitalist işletmelerde de [bundan sonra iki sözcük okunamıyor].
İhmal edilmiş bölgelerde, düşkünler yurdunda bulunanlar öğretmenlik yaparak yardım edilebilir.
Üst smır beş yüz kişi.
Bir yıl staj.
Her şey elinin isteğine boyun eğiyor, yapı ilerliyordu. Tanımadığı işçiler, hepsi yontulmuş, birbirine uyan mermer blokları getiriyordu. Kımıldayan parmaklarının talimatlarına uygun olarak, bloklar yükseliyor, yerine oturuyordu. Şimdiye dek hiçbir yapı bu tapınak kadar kolayca yükselmemişti, ya da diğer bir deyişle, bu tapınak gerçek bir tapmak havasıyla yapılıyordu. Her blokun üstünde -hangi taşocağmdan çıkarılmıştı kim bilir?-sanki anlamsız çocuksu ellerin kargacık burgacık çiziktirmeleri, daha doğrusu, ilkel dağ adamlarının belki insanı kızdırmak, belki ta-
-80-
pınağm kutsallığına gölge düşürmek, belki de tamamen yok etmek için, belli ki çok keskin aletlerle tapmaktan daha çok dayanacak bir sonsuzluk amacını güderek her taşın üzerine oyduğu yazılar vardı.
Dolanı dolanı akıp giden suya karşı çaydan yukarı. Huş ağacı kümeleri. Aniden yükselen öğretmenin sesi. Çocukların homurdanmaları. Kızıllık içinde sönen, kendini terk eden, korkudan donakalan güneş. Çat diye çarpılan soba kapağı. Kahve pişiriliyor. Dirseklerimiz masaya dayalı, bekliyoruz. Yolun bir yanında körpe fidanlar. Aylardan mart. Daha ne istiyorsun? Mezarlarımızdan çıkıyor, bu dünyada biz de avare avare dolaşmak istiyoruz, belli bir planımız yok.
Demek beni bırakıp gitmek istiyorsun? İyi, bu da öbürleri gibi bir karar. Ama nereye gideceksin? Benden kurtulabileceğin bir yer var mı? Ayda mı? Oraya, o kadar uzağa da asla gidemeyeceksin. Öyleyse bütün bunlar niye? Köşeye sinip sessiz olsan! Bu daha iyi olmaz mı? Oda sıcak ve karanlık. Dinlemiyor musun? El yordamıyla kapıyı arıyorsun. Evet ama, kapı nerde? Hatırladığım kadarıyla bu odanın kapısı yok. O zaman, burası yapıbrken, senin dünyayı yerinden oynatacak planlar yapacağını kim düşündürdü? Hani, kaybedilmiş bir şey yok, böylesi bir düşünce yitip gitmez, sofra meclisinde etraflıca tartışırız ve belki de kahkahalarla ödüllendirilirsin bunun için.
San soluk ay doğuyor, biz ormandan at üzerinde geçiyorduk.
-81-
Poseidon* bıkıp usandı denizlerden. Üçlü zıpkını elinden düştü. Sessiz, oturuyor kayalıkta ve onun varlığıyla sersemlemiş bir martı başının üstünde sarsak çemberler çiziyordu.
Doludizgin yuvarlanıp giden araba.
Ah neler sunulmuş bize burda! Yatak yorgan ağaçlar altında, yeşil karanlık, kuru yapraklar, Birazcık güneş, nemli rayihası çiçeklerin Ah neler sunulmuş bize burda!
Nereye sürer bu ihtiras bizi? Kazanmak bunu, yitirmek şunu? Anlamsızca içeriz külü
Ve boğarız babamızı Nereye sürer bu ihtiras bizi?
Nereye sürer bu ihtiras bizi? Yuvalarımızdan çeker uzaklara.

Flüt ayartıcıydı, küçük ırmak ayartıcıydı. Sana sabırlı görünen şey hışırdadı ağaç doruğunda Ve konuştu bahçenin efendisi.
Ele geçirmek mi çabam gözlerindeki değişim oyununu, sözcükleri ve irinli çıbanı...
Kont öğle yemeğine oturmuştu: Sessiz bir
Poseidon: Yunan mitolojisinde denizlere hükmeden tanrı.
-82-
yaz öğlesiydi. Kapı açıldı, ama bu kez gelen uşak değil, Kont'un erkek kardeşi Philotas'tı. "Kardeşim," diyerek doğruldu Kont, "uzun zamandır rüyalanmda bile görmüyordum seni, işte yine karşımdasm." Ansızın terasa açılan kapının camlarından biri kırıldı, kekliğe benzeyen, ama ondan daha büyük, uzun gagalı kızıl kahverengi bir kuş odanın içine düştü. "Bekle, şimdi derhal yakalarım onu," dedi kardeşi, bir eliyle cüppesini tutup öbürüyle de kuşu kapmaya çalıştı. Tam o sırada uşak elinde bir tepsi nefis meyveyle içeri girdi; bunu fırsat bilen kuş şimdi, tepsinin çevresinde minik çemberler çizmeye, meyveleri var gücüyle gagalamaya başladı.
Oracıkta donakalmış uşak elinde tepsiyle dikiliyor, gerçekte şaşırmış gibi görünmeyen bir halde bir meyvelere, bir kuşa, bir de hâlâ kuşu kovalayan Kont'un erkek kardeşine bakıyordu. Derken öbür kapı açıldı ve köylüler doluştu içeri, tarlalarında daha iyi tarım yapabilmek için ormandan geçen yoldan yararlanmaları için Kont Hazretlerinin iznini rica ediyorlardı. Ama zamansız gelmişlerdi, çünkü Kont hâlâ küçük bir okul çocuğuydu, taburede oturmuş dersini yapıyordu. Evet, ihtiyar Kont ölmüştü, onun yerine şimdi oğlunun yönetime geçmesi gerekiyordu, ama gerçekte böyle değildi durum, tarihin akışında bir kesinti olmuştu, bu yüzden Kont'a başvuran köylü temsilcileri boşlukta dolanıp duruyordu. Nerede sona varacaklardı? Geri dönecekler miydi? İşlerin nasıl yürüdüğünü zamanında anlayacaklar mıydı? Topluluğun üyesi
-83-
olan öğretmen gruptan ayrılarak öne çıktı ve Küçük Kont'u eğitme görevini üstlendi. Elindeki sopayla masanın üstündeki her şeyi aşağı yuvarladı ve karatahta olarak kullanmak için yüzü öne gelecek şekilde masayı yan yatırdı, bir parça tebeşirle 1 rakamını yazdı.
İçki içiyorduk, oturduğumuz kanepe hepimiz için giderek küçüldü, duvar saatinin akreple yelkovanı hiç durmaksızın dönüyordu da dönüyordu. Uşak içeri bir göz attı, kaldırdığımız ellerimizle ona işaret ettik. Ama pencerenin önündeki kanepede oturanlardan birisinin görüntüsüyle büyülenmişti. Üzerindeki ipek gibi parıldayan ince siyah bir giysiyle ihtiyar adam yavaşça ayaklarının üzerinde doğruldu, parmaklan hâlâ kanepenin kollarında oyalanıyordu. "Baba!" diye haykırdı oğul, "Emil!" diye haykırdı ihtiyar adam.
Arkadaşlarıma uzanan yol benim için çok uzun.
Prag. İnsanlar gibi dinlerden de geçilmiyor.
Hoplar zıplar oynarsın
minik yavrucak
sıcak havaya yaslanmış başın
rüzgârda nazlı titreşen ışıl ışıl otlarda

bir iner bir kalkar ayacığın.7
-84-
BEŞİNCİ DEFTER
Halimden çok memnun olmam gerekir. Belediyede kâtibim. Belediyede kâtip olmak ne güzel bir şey! Az iş, dolgun maaş, bol boş zaman, kentte nereye gitsen büyük saygı. Bir belediye kâtibinin durumunu şöyle iyice hayal ettim mi, imrenmeden edemem. Ve şimdi ben de onlardan biriyim, belediyede kâtibim -eğer elimden gelseydi, her sabah kahvaltıda arta kalan kırıntıları toplamak için oda oda dolaşan büronun kedisine bu büyük itibarı yesin diye vermek isterdim.
Bu gidişle yakın bir gelecekte ya öleceğim ya da yaşamak için bütünüyle uygunsuz olacağım -bu büyük bir olasılık, çünkü son iki gece epeyce kan kustum- kendi kendimi lime lime ayırdığımı söylememe izin verin. Eskiden babam gözü dönmüş boş tehditler savurur, seni balık gibi didik didik ederim, derdi -gerçekte bir fiske bile vurmadı bana- şimdi tehdit ondan bağımsız bir şekilde bütünüyle gerçekleşiyor. Dünya -F. de onun temsilcisi- ve kendi ben'im uzlaşmaz bir karşıtlık içinde bedenimi didik didik ediyor.
Eğitimimi büyük kentte sürdürecektim. Tren istasyonunda beni teyzem karşıladı. Onu bir kere, babamla kenti ziyaret ettiğimizde görmüştüm. Zor tanıdım onu.
-87-
Seni uğursuz karga, dedim. Seni uğursuz, ihtiyar leş kargası seni, neden yoluma çıkarsın? Nereye gitsem, oraya tünersin, yolunmuş tüylerini kabartır durursun. Başımın belası!
Evet, dedi, başını öne eğip ders veren bir öğretmen edasıyla önümde gidip gelmeye başladı, evet haklısın; benim için bile rahatsızlık verici olmaya başladı bu.
En sonunda okuyacağı kente varmıştı. Bir oda bulunmuş, bavulu boşaltılmıştı; bir süredir orada yaşayan bir hemşerisi ona kentin caddelerinde eşlik ediyordu. Şans eseri, yürüdükleri sokağın sonunda, okul kitaplarında resimlerini gördüğü ünlü yapılar çıktı karşılarına. Manzara karşısında soluğu kesildi, ama hemşerisi orayı eliyle işaret etti, o kadar.
Seni moruk, ortalığı bir kere derleyip top-lasan nasıl olur?
Hayır, hayır, buna var gücümle karşı ko-yanm.
Buna kuşkum yok. Bununla beraber senden kurtulacağım.
Akrabalarımı alıp gelirim ben de.
Onu da düşündüm. Onları da tek tek tutup duvara çarpacağım.
Beni öğütüp un ufak edecek iki değirmen taşının arasından çekip çıkaracak her ne ise, bunu lütuf diye karşılayacağım, yeter ki aşın bedensel acıya neden olmasın.
Güneşin altında yamyassı uzanmış küçük
-88-
veranda, tatlı tatlı huzur içinde çağıldayıp duran Weir ırmağı.
Bir şey yok beni tutan Kapılar, pencereler açık ve geniş, boş teraslar.
K. büyük bir sihirbazdı. Programı biraz sıkıcıydı ama sürekli başarılı olmasından dolayı hep gözdeydi. Onu ilk kez seyrettiğim gösteriyi, aradan yirmi yıl geçmiş olmasına ve henüz çok küçük bir çocuk olmama karşın hâlâ iyi hatırlıyorum. Daha

önceden ilan edilmemesine karşın küçük kasabamıza gelmiş, geldiği günün gecesi bir gösteri yapmıştı. Otelimizin geniş yemek salonunda, ortadaki bir masanm çevresinde, çok az yer kalmıştı -gösteri için, bu kadarcık bir hazırlık yapılmıştı. Hatırladığım kadarıyla, büyük salon tıklım tıklımdı- zaten birkaç lambanın yandığı, büyüklerin seslerinin bir curcuna halinde işitil-diği, bir uşağın sağa sola koşuşturduğu her oda, bir çocuğa tıklım tıklım görünür. Öte yandan böyle açıkça aceleye getirilmiş olan bir gösteriyi izlemeye bu kadar çok kimsenin gelmesini anlayamamıştım, ama yine de, odanın tıklım tıklım doluluğu, anılarımda, bu gösteriden arta kalan tüm izlenimde kuşkusuz en belirleyici rolü oynuyor.
Neye dokunsam dağılıp dökülüyor.
Yaslı yıl bitmişti
Kuşların kanatlan sarkmıştı
-89-
Serin gecelerde soyunuyordu ay Bademler, zeytinler çoktan olmuştu.
Yılların ihsanı.
Oturmuş hesap kitap yapıyordu. Uzun sütunlar. Ara sıra başını hesaplardan kaldırıyor, yüzünü ellerine gömüyordu. Hesaplardan ortaya ne çıkıyordu? İç karartıcı, iç karartıcı bir hesap.
Dün, ilk kez yöneticilerin bürosuna gittim. Bizim gece vardiyası, beni sözcüleri seçti, inşaat ve dolgu tarzı kusurlu olduğundan, yöneticilerin huzuruna çıkacak ve bu tatsız durumun giderilmesi için ısrar edecektim. Bana gideceğim odayı gösterdiler; kapıyı çalıp içeri girdim. Solgun yüzlü narin genç bir adam, kocaman masasının ardından gülümsedi. Uzun uzun başını salladı. Oturmam mı gerekiyordu anlamadım; orada bir sandalye olmasına karşın, ilk ziyaretimde oturmamanın belki daha iyi olacağını düşündüm, ayakta durumu anlatmaya başladım. Ancak benim alçakgönüllü davranışım genç adamı açıkça güç bir duruma sokmuştu, çünkü sandalyesinin yerini değiştirmek istemiyorsa yüzünü sağa sola çevirip yukarıya bakması gerekiyordu; ayrıca sandalyesinin yerini de değiştirmek istemiyordu. Öte yandan, gerçekten istemesine karşın boynunu yeterince çeviremi-yordu, dolayısıyla durumu anlattığım süre boyunca, yüzü yan bana dönük, başı yana eğik tavana bakarak durdu, ben de ister istemez aynı şeyi yapıyordum. Konuşmamı biti-
-90-
rince yavaşça yerinden doğruldu, sırtıma vurarak, "Demek öyle, demek öyle," dedi, beni bitişik odadan içeri soktu. Odada, saçı sakalı birbirine karışmış bir beyefendi, belli ki bizi beklemişti, çünkü masada çalıştığına dair herhangi bir belirti yoktu, aksine camdan bir kapı çiçekler ve çalılarla dolu bir bahçeye açılıyordu. Genç adamın kulağına fısıldadığı birkaç sözcüklük kısa bir bilgi, beyefendinin bizim değişik birçok şikâyetimizi anlamasına yetti. Hemen ayağa kalkıp dedi ki: "Bana göre, sevgili.." -Ne var ki, duraksadı, adımı öğrenmek istediği düşüncesiyle tam ağzımı açıp kendimi yeniden tanıtacakken sözü ağzıma tıkadı: "Evet, evet, tamam, tamam, hakkında her şeyi biliyorum- diyeceğim, sizin dileğiniz, yani çalışma arkadaşlarının ve senin dileğin, kuşkusuz haklı bir dilek, şahsen ben ve yönetim kurulundaki diğer beyefendiler kuşkusuz bunu takdir edecek en son kişiler değiliz.

Çalışanlarımızın refahının, inanın bana, şirketin refahından daha önemli olduğuna bütün kalbimizle inanıyoruz. Neden olmasın ki? Bir şirket her zaman yeni baştan kurulabilir, bu da paraya bakar, şeytan görsün paranın yüzünü, ama bir insan telef oldu mu, bir insan telef olmuş demektir, o zaman geride dul bir kadın ve çocuklar kalır. Ah sevgili dostum, evet! Bu nedenden dolayı, yeni iş güvenliklerinin, yeni çalışma kolaylıklarının, yeni rahatlıkların, yeni ve lüks koşulların sağlanması için yapılacak her önerinin başımızın üstünde yeri var. Kim böyle bir öneriyle karşımıza gelirse, o bizim adamımızdır. Sözün
-91-
kısası, şimdi önerilerinizi burada bize bırakacaksınız, biz öneriyi ayrıntılı olarak inceleyeceğiz, daha başka göz alıcı küçük yeniliklerin eklenmesi gerektiği ortaya çıkarsa, hiç kuşkusuz onu da yapmaktan kaçınmayacağız ve her şey biter bitmez yeni fenerlerinizi alacaksınız. Ama yeraltındaki çalışma arkadaşlarınıza şunları söylemeyi unutmayın: Çalıştığınız dehlizleri birer salona dönüştürmeden ve sizi ölüme rugan ayakkabılarla yolladığımız sürece, içimiz rahat etmeyecek, böyle bir durumda asla aşağıya inmeyeceksiniz. Söyleyeceklerim bu kadar, size iyi günler dilerim."
Tırıstan şaşma küçük atım,
taşıyorsun beni çöllere,
geride kalıyor kentler, köyler ve sevimli
ırmaklar.
Saygıdeğer okullar uçan meyhaneler Doğudan esen fırtınayla sürüklenmiş kızların yüzleri geride.
Çok büyük bir partiydi, kimseyi tanımıyordum. Dolayısıyla ilkin sessiz sessiz beklemeye, yanlarına kolayca sokulabileceğim kimseleri yavaşça seçmeye, sonra onların yardımıyla geri kalanlann arasına kanşmaya karar verdim. Tek pencereli oda, oldukça küçüktü, ama yaklaşık yirmi kişi vardı içeride. Açık pencerenin yanında dikilmeye başladım, ötekiler gibi yapıp, küçük bir sehpanın üzerine yerleştirilmiş sigaralardan alıyor, sessiz sakin içiyordum. Maalesef o kadar dikkat etmeme karşın, ne konuştuklannı anlayamı-
-92-
yordum. Bir ara, bana öyle geldi ki, bir kadınla bir erkek hakkında konuştular, sonra yine bir kadmla bir erkek hakkında, ama hakla-nnda konuşulan hep aynı üç kişi olduğuna göre, tartışılan üç kişinin kim olduğunu, dolayısıyla hikâyelerini çıkaramayışımın nedeni, kendi anlama hızımın yavaşlığı olmalıydı. Bu üç kişinin, ya da hiç değilse içlerinden birinin davranışlannın ahlaki açıdan hoş görülüp görülemeyeceği sorununun tartışıldığından hiç kuşkum yoktu ama. Herkesin bildiği hikâyenin kendisine ise doğal olarak daha fazla değinilmiyordu.
Irmak kıyısında akşam. Suda bir sandal. Bulutlann arasında batan güneş.
Dizlerimin dibine yığıldı. Size söylüyorum, o kadar yakınıma düştü ki, şu anda yaslandığım masa kadar yakındı bana. "Deli misin sen?" diye haykırdım. Gecenin bir yansıydı, bir partiden dönüyordum, sanki uzun süredir bir başıma yürüyormuşum gibiydi ve işte bu adam önüme yığılıp kalmıştı. Dev gibi, yerinden kaldıramıyordum,

onu öylece orada, inin cinin top oynadığı bu ıssız yerde bir başına bırakıp gitmek de istemiyordum.
Rüyalar sel gibi üstüme boşalıyor, bitkin ve umutsuz yatakta yatıyordum.
Hasta yatıyordum. Ağır bir hastalık olduğundan, odada benimle birlikte yatan hasta-
lann ot şilteleri dışan çıkanlmıştı, geceler günler boyu yalnızdım.
-93-
m
Sağlığım yerinde olduğu zamanlar, kimse beni umursamadı. Aslına bakılırsa bu bana çok daha uygun bir şeydi; geçmişi hatırlayarak şimdi bu durumdan yakınmaya başlamayacağım; yalnızca farklılığı vurgulamak istiyorum: hastalanır hastalanmaz, hasta ziyaretleri başladı, neredeyse hiç aralıksız geliyorlar, bugüne kadar da seyrekleşmiş değil.
Ümitsiz adam küçük bir sandalda Ümit Burnu'nu dolaşmaya çalışıyordu. Sabahın erken saatleriydi, sert bir rüzgâr esiyordu. Ümitsiz adam küçük yelkeni açıp huzurla arkasına yaslandı. Çok derin sayılamayacak bu tehlikeli sularda kayalıkları canlı bir varlığın çevikliğiyle yalayıp geçen bu küçük sandalda neden korkacaktı ki?
Üç köpeğim var: Tut, Yakala ve Asla. Tut ve Yakala sıradan küçük buldoglardı, yalnız olduklarında kimse onları fark etmezdi. Ama bir de Asla vardı elbette. Asla kırma bir Da-nua cinsi köpek, en dikkatli türün yüzyıllar boyunca üretmeyeceği bir görünüşü var. Ne de olsa damarlarında çingene kanı taşıyor.
Bütün boş zamanlarımı -doğrusu çok da var, ama açlık duygusundan kurtulayım diye, istemememe karşın, çoğunu uyuyarak geçiriyorum- Asla ile geçiriyorum.
Madame Re-camier üslubu bir divanda. -Bu mobilya benim tavan arasına nereden geldi bilmiyorum, belki sandık odasına gitmek istiyordu, ama oraya ulaşma gücü olmadığından odamda kaldı.
-94-
Asla, bu işin böyle devam edemeyeceği ve bir çıkar yol bulunması gerektiği görüşünde. Temelde ben de bu görüşteyim, ama Asla'nın karşısında sanki tersiymiş gibi davranıyorum. Asla odada aşağı yukarı koşuyor, bazen sandalyenin üstüne sıçrıyor, onun için yere koyduğum sucuk parçasını dişliyor, sonunda pençesinin bir fiskesiyle önüme sürüyor ve yeniden koşturmaya başlıyor.
A. Vardığınız karar, hangi açıdan bakılırsa bakılsın, çok zor ve tehlikeli bir girişim. Ancak yine de çok abartılmamalı, çünkü çok daha zor ve tehlikeli olanları da var. Ve belki de bunlar insanın hiç ummadığı ve bu yüzden de çok masum ve hazırlıksız bir biçimde işe koyulduğunda insanın karşısına çıkıyor. Bu, elbette benim düşüncem, ama, kuşkusuz, bunları söyleyerek sizi planlarınızı uygulamaktan alıkoymak ya da bu planlan küçümsemek istemiyorum. Asla! Sizin iş hiç kuşkusuz hayli büyük bir güç gerektiriyor ve doğrusu, böyle bir güç harcanmasına da değer. Öyle ama, böyle bir gücü kendinizde hissediyor musunuz?
B. Hayır. Bunu söyleyemem. İçimde boşluk hissediyorum, güç değil.
Katırımın üstünde Güney kapısından içeri girdim. Tam kapının bitişiğinde koca bir han vardı, geceyi burada geçirecektim. Katın ahıra götürdüm, içerisi binek hayvanlanyla doluydu, ama yine de güvenli bir köşe bul-

-95-
durn. Sonra yukarı çıkıp odalardan birine girdim, battaniyemi açıp uykuya yattım. Sevimli yılan, niçin öyle uzakta duruyorsun, yaklaş yanıma, daha da yaklaş, yeter, daha gelme, orada dur. Çünkü sen de sınır tanımıyorsun. Sen sınır tanımazsan ben sana nasıl hükmedebilirim. Zor iş olacak bu. Senden kıvrılarak bir halka olmanı isteyerek başlıyorum. Kıvrılarak yüksel, dedim, sense dikilip havaya kalkıyorsun. Anlamıyor musun beni? Ama çok açık konuşuyorum: Kıvrıl, halka ol! Hayır, anlamıyorsun. Öyleyse bir çember oluşturacaksın, sonra içine girerek, bunun hemen yanında ikinci halka ve ikinci halkayı öbürleri izleyecek. En sonunda hâlâ küçük başını dik tutabiliyorsan, çalacağım kavalın melodisine uyarak yavaşça başını aşağı indireceksin ve ben kavalı çalmayı bıraktığımda sen de hareket etmeyeceksin, başın en içteki halkaya gömülmüş olacak.
Beni alıp atıma götürdüler, ama hâlâ çok güçsüzdüm. Yaşam ateşiyle titreyen narin hayvanı gördüm.
"Bu benim atım değil," dedim, handaki uşak ertesi sabah bana bir at getirince.
"Bu gece ahınmızdaki tek at sizin atmız-dı," dedi uşak, bana bakıp gülümseyerek, ya da başka türlü söylersem, bana bakıp küstahça gülümseyerek.
"Hayır," dedim, "Bu benim atım değil." Heybe elimden düştü, dönüp yukarı çıktım, az önce ayrıldığım odaya girdim.1
-96-
ALTINCI DEFTER
Sanırım bu konuyu daha önce gözden geçirmiş olmalıydım aslında, yani, demek istiyorum ki, merdivenin ne durumda olduğu, ne gibi durumlarla karşılaşılabileceği, neler beklenmesi gerektiği ve bunlara karşılık neler yapılabileceği üzerinde düşünmüş olmam gerekirdi. Bu merdivenle ilgili hiçbir şey gelmedi ki kulağıma, dedim kendi kendime, özür diler-miş gibi, ama yine de gazeteler, kitaplar her şey hakkında haberlerle dolu. Ama bunların içinde bu merdivenle ilgili hiçbir şey yoktu. Bu, diye cevapladım kendi kendimi, büyük olasılıkla dikkatsiz okumandan kaynaklanmış olabilir. Zaten çoğunlukla dalgınsın, paragrafları atladın, hatta sadece yazıların başlıklarıyla yetindin; belki de merdivenlerden bahsediliyordu da sen gözden kaçırdın. Şimdi de işte, bu o zaman gözen kaçırdığın şeye gereksinim duyuyorsun. Bir an durup sonradan aklıma gelen bu fikir üzerinde düşündüm. Vaktiyle bir çocuk kitabında benzer bir merdiven hakkında bir şeyler okumuş olduğumu hatırlaya-bileceğimi düşündüm. Çok bir şey okumamıştım, belki de sadece böyle bir merdivenin varlığına ilişkindi; bu da benim işime yaramazdı.
Fareler dünyasında şimdiye dek hiçbir farenin sevilmediği ölçüde sevilen küçük farecik, bir domuz pastırmasının görünüşüne da-
-99-
yanamayıp karşılığında kapana sıkışıp canını verirken çıkardığı tiz acı çığlıklarını atarken, çevredeki tüm fareler, deliklerinde bir titreme ve sarsılma nöbetine tutuldu; ellerinde olmadan kırpıştırdıkları gözleriyle tek tek birbirlerine bakarken, kuyrukları anlamsız bir hamaratlıkla yeri süpürüyordu. Sonra arada bir duraksayarak, birbirlerini ite kaka dışarı çıkıp ölüm sahnesine doğru sürüklendiler. Oracıkta

yatıyordu, sevgili küçük farecik, boynu öldürücü demir tarafından kıstırılmış, küçük pembe ayacıklan havaya dikilmiş, bir domuz pastırması dilimini çokça hak eden çelimsiz gövdesi kaskatı kesilmişti. Anne babası yanı başında dikiliyor, yavrularından arta kalanlara bakıyordu.
Bir keresinde, bir kış ikindisi, iş hayatına ilişkin canımı sıkan kimi tatsızlıklardan sonra, -her işadamı böyle anları bilir- işim bana öylesine itici geldi ki, o gün mağazayı (aydınlık kış gününe ve daha erken olmasına karşın) bir an önce kapatmaya karar vermiştim. İnsanın kendi aldığı böylesi kararlar her zaman güzel sonuçlar doğurur.
Saltanata geçtikten hemen sonra, hatta henüz genel af bile ilan etmeden, genç prens bir hapishaneyi ziyaret etti. Başka şeylerin yanı sıra, beklendiği gibi, hapishanenin en eskisinin kim olduğunu sordu. Karısını öldürüp müebbet hapse mahkûm edilen ve cezasının yirmi üçüncü yılını daha yeni doldurmuş olan bir adamdı bu -prens, onu görmek istedi; kendisini hücreye götürdüler; önlem
-100-
olsun diye yalnızca o gün için zincire vurulmuştu mahkûm.
Akşam eve geldiğimde odanın ortasında iri, ama çok iri bir yumurta buldum. Neredeyse masa kadar yüksekti boyu ve buna uygun da bir karnı vardı. İleri geri sallanıp duruyordu. Çok meraklanmıştım, yumurtayı bacaklarımın arasına sıkıştırıp çakıyla dikkatle iki parçaya ayırdım. Neredeyse kuluçkadan çıkmak üzereydi. Çatırtıyla dağılan yumurta kabuklan etrafa saçıldı ve tüysüz çok küçük kanatlanyla havayı döven, leyleğe benzer bir kuş zıplayıp çıktı içinden. "Bizim dünyamızda ne işin var?" diye soracaktım ki, kuşun önünde çömelip ürkek ürkek kırpıştırdığı gözlerine baktım. Ama o yanımdan aynlıp duvarların kenan boyunca sekmeye başladı, sanki ayaklan açıyormuş gibi beceriksizce kanatlanın çırpıştınyordu. "İnsan insana yardım etmeli," diye düşündüm, masada duran akşam yemeğimi paketinden çı-kanp, odanın öbür tarafında bulunan kitapla-nmı gagasıyla didikleyip duran kuşa el ettim. Hemen yanıma geldi, sandalyeye oturdu, belli ki etrafa biraz alışmıştı, ıslık gibi öten soluyu-şuyla, önüne koyduğum sucuk dilimlerini koklamaya başladı, sonra yeniden gagasından yere fırlattı. "Hata yaptın," diye düşündüm, "bir kuş yumurtadan çıkar çıkmaz hemen sucuk yemeye başlamaz tabii ki. Bir kadın tecrübesiyle bilirdi bunu." Belki dış görünüşü beslenme gereksinimiyle ilgili ipucu verebilir diye dikkatle onu süzdüm. "Eğer," dedim kendi kendime, "leylek familyasından geliyorsa, o zaman emi-
-101-
nim balığı sevecektir. Onun için balık bulmaya da hazırım. Elbette bedava değil ama, maddi durumum evde bir kuş beslememe elvermez. Öyleyse böyle bir özveride bulunursam, karşılığında ondan yine öyle hayati bir hizmet beklerim. O bir leylek, tamamen büyüyüp de benim balıklarımı yiye yiye şişmanladı mı, beni alıp sırtında Güney ülkelerine taşır. Çok uzun zamandır oralara gitmeyi arzuladım, ama bunu yapamadım, çünkü leylekler gibi bir çift kanadım yoktu." Derhal kâğıtla mürekkebi kaptım, kuşun gagasını mürekkebe daldırdım, en küçük bir karşı koyuşuyla karşılaşmaksızın, şu satırları yazdım. "Eğer sen, tamamen tüylenene kadar beni

balıklar, kurbağalar ve solucanlarla (son iki yiyeceği ucuzluklarından ötürü ekledim) beslersen, leyleğe benzer bir kuş olan ben de seni sırtımda Güney ülkelerine götürmeyi taahhüt ediyorum." Daha sonra gagasını silip temizledim, katlayıp cebime koymadan önce kâğıdı bir kez daha kuşun gözlerinin önünde tuttum. Sonra balık almak için dışarı fırladım; bu kez balıklar için para ödemek zorunda kaldım, ama balıkçı bundan sonra kokuşmuş balıklan ve bol bol solucanı bana ayıracağına ve benden az para alacağına söz verdi. Belki de Güney yolculuğu çok pahalıya çıkmayacaktı. Öte yandan kuşun yanımda getirdiklerimi afiyetle yemesi beni sevindirdi. Balığı gluk gluk sesleriyle çiğniyordu, balıklar pembemsi minik işkembesini dolduruyordu. Günden güne, insan yavrularıyla kıyaslanamayacak ölçüde, kuş serpilip boy atıyordu. Doğru; kokmuş balıkların katlanılmaz leş kokusu oda-

ma sinmişti, kuşun pisliğini bulmak ve kaldırmak her zaman kolay olmuyordu; soğuk kış havası ve odun kömürün pahalılığı, odanın alabildiğine zorunlu havalanmasını yapmamı önlüyordu -ama ne önemi vardı, bahar geldiğinde tatlı hava dalgalan boyunca görkemli Güney'e süzülüyor olacaktım. Kanatlar büyüyor, tüylerle kaplanıyor, kaslar giderek güçleniyordu, uçma egzersizlerine başlama zamanı gelmişti. Ne yazık ki anne leylek yoktu, eğer kuş böylesine istekli olmasaydı, benim derslerim yeterli olmayacaktı. Ama besbelli benim hocalık yeteneğimdeki eksiklikleri, zahmet gerektiren bir dikkat ve büyük çabalarla gidermesi gerektiğini fark etmişti. İşe planör uçu-şuyla başladık. Ben yüksekçe bir yere çıkıyordum, o da beni izliyordu, ben kollanmı açıp aşağıya atlıyordum, o da kanat çırparak peşimden atlıyordu. Derken masaya geçtik, sonunda da gardıroba, bütün bu uçma egzersizleri sistemli bir biçimde birçok kereler yineleniyordu.

İşkenceci Cin

İşkenceci cin ormanda oturuyor. Eskiden kömürcülerin kaldığı çoktandır terk edilmiş bir kulübede. İçeri girildi mi, insanın burnuna çürüyen şeylerin kapı dışarı edilemeyen küf kokusu geliyor, o kadar. En küçük fareden bile küçük, gözünüzü çok yakınına yak-laştırsanız bile fark edilemeyen işkenceci cin bir köşede sinmiş oturuyor. Hiç ama hiçbir şey seçilemiyor, camsız pencereden ormanın sakin uğultusu işitiliyor. Ne kadar da ıssız

burası, ne kadar da sana uygun. İşte bu köşede uyuyacaksın. Ama neden rüzgârın özgürce estiği ormanda uyumayasm? Çünkü bir kez burada bulunuyorsun, kapısı çoktan menteşelerinden çıkarılıp götürülmüş olmasına karşın bu kulübede güvenliktesin. Ama yine de, kapıyı çekip kapamak ister gibi elini boşlukta gezdiriyor, sonra yere uzanıyorsun.

En sonunda masadan zıplayıp bir yumrukta lambayı kırdım. Elinde bir fenerle hemen bir uşak geldi, önümde eğildi ve kapıyı benim için açtı. Odamdan fırlayıp merdivenden aşağı indim, uşak da peşimden. Aşağıda ikinci bir uşak kürk paltomu giydirdi; bunu yapmasına izin verince, çünkü hiç gücüm yoktu, daha da ileri giderek kürk yakamı kaldırıp düğmelerimi boynuma kadar ilikledi. Bu da gerekliydi, çünkü

dışarıda öldürücü bir soğuk vardı. Bekleyen geniş kızağa bindim, üzerine serilen birçok battaniyeyle ısındım, tiz bir çıngırak sesiyle yolculuk başladı. "Friedrich," diye birisinin fısıldadığını işittim. "Buradasın, Alma," dedim, kalın eldivenli sağ elimi ona uzatarak. Karşılaşmamızdan dolayı memnuniyetimizi belirten birkaç sözcükten sonra suskunlaştık, çünkü kızağın hızı soluğumuzu kesiyordu. Uyukladığımdan, bir hanın önünde durduğumuzda yol arkadaşımı çoktan unutmuştum. Kızağın kapısında hancı dikiliyordu, yanında da uşağım, hepsi de boyunlarını uzatmış, vereceğim buyrukları beklemekteydi. Ama öne uzanıp bağırdım yalnızca: "Neden orada dikiliyorsunuz? İleri, ileri, mola yok!" Hemen yanı başımda duran sopayla sürücüyü dürtükledim.1

-104-

YEDİNCt DEFTER

Dokunulmazlığı Olan Bir Rüya. Yol boyunca koşuyordu, onu görmüyordum, sadece koşarken nasıl salındığını, tülünün nasıl uçuştuğunu, ayaklarının yerden nasıl kalktığını fark ediyordum; tarlanın kenarında oturmuş küçük derenin suyunu seyrediyordum. Köylerin içinden koşarak geçiyordu; kapılarda dikilen çocuklar onun gelişine ve gidişine bakıyordu.

Bağlantısız Bir Rüya. Lahitlerin hemen yanındaki türbenin bir bekçi tarafından beklenmesi gerektiğini istemek eski prenslerden birinin kaprisiydi. Bilge kişiler bunu onaylamadıklarını açıkladılar; sonunda zaten başı hayli dertte olan prensin bu önemsiz isteğini yerine getirmesine izin verildi. Geçtiğimiz yüzyıldaki bir savaşta sakat kalmış, son savaşta da üç oğlunu kaybetmiş olan dul bir adam bu iş için başvurmuştu. Adam işe alınmış ve saraydan yaşlı bir memurun eşliğinde türbeye doğru yola çıkılmıştı. Bekçi için ayrılmış çeşitli öteberiyi yüklenmiş bir çamaşırcı kadın da onları izliyordu. Dosdoğru türbeye çıkan ağaçlıklı yola gelinceye kadar, ihtiyar asker tahta bacağına karşın saray memuruna ayak uydurabilmişti. Ama şimdi biraz sendeledi, kısık kısık öksürüp sol bacağını ovalamaya

-107-

başladı. Çamaşırcı kadının önünde yürüyen saray memuru başını çevirip, "Hayrola, Fri-edrich," dedi. "Bacağıma sancı girdi," dedi sakat bekçi, suratını ekşiterek, "bir dakika izin verin, hemen geçer."

Büyükbabanın Hikâyesi

Prens V. Leo zamanında Friedrich Par-kı'ndaki türbenin bekçiliğini yapıyordum. Elbette hemen türbe bekçisi olarak çalışmaya başlamadım. Prensin mandıralarında her işe koşan bir çocukken, bir akşam ilk kez türbeye süt götürmem istendiğini daha dünmüş gibi hatırlıyorum. "Aman yarabbi," diye düşündüm, "türbe bekçisine." "Türbe"nin tam olarak ne anlama geldiğini gerçekten bilen var mı? Ben bir türbe bekçisiydim ve bunu bilmem gerekirdi, ama gerçekte bilmiyorum. Ve siz benim hikâyemi dinleyenler, hikâyenin sonunda siz de, "türbe"nin ne anlama geldiğini bildiğinizi düşünseniz de, artık bilmediğinizi kendinize itiraf etmek zorunda kalacaksınız. Ama o zamanlar bunu çok umursamıyor-dum, aslında genel olarak, türbe bekçisine yollandığım için sadece gurur duyuyordum. Neyse, elimde süt bakracı, akşam sisi çökmüş çayır çimen yollardan geçerek Friedrich Parkı'na giden

yolu tuttum. Altın yaldızlı kapının önüne gelince ceketimdeki tozlan silkeledim, botlarımı temizledim, buğulanmış bakracımı sildim, sonra da zili çalıp, alnımı yaldızlı kapıya dayayarak olacakları görmek için beklemeye koyuldum. Bekçinin evi kü-
-108-
çük bir tepenin üstünde koruluk içindeydi sanırım; küçük kapının aralanmasıyla dışarı ışık sızdı, çok ihtiyar bir kadın, kim olduğumu söyledikten ve bunun kanıtı olarak bakracımı gösterdikten sonra bahçe kapısını açtı. Daha sonra önü sıra yürümek zorunda kaldım, ama tamamıyla onun kadar yavaş biçimde, bu çok rahatsız ediciydi, zira beni arkamdan tutuyordu ve aşmak zorunda olduğumuz kısa yolda iki kez soluklanmak için durdu. Yukarıda, kapının yanındaki taş sırada, devcileyin bir adam oturuyor, bacak bacak üstüne atmış, ellerini göğsünde kavuşturmuş, başını arkaya devirmiş, gözlerinin hemen önünde bulunup etrafı görmesini engelleyen ağaçlara bakıyordu. Kadına soru dolu gözlerle bakmaktan kendimi alamadım. "Bu Memluk," dedi kadın, "bunu biliyor muydun?" Başımı sallayıp, hayret içinde yeniden adama baktım, özellikle Kırım kürkünden yapılma büyük kalpağına, ama derken ihtiyar kadın beni evin içine çekti. Küçük odada, düzenli dizilmiş kitaplar bulunan bir masanın başında robdöşambr giyinmiş, sakallı ihtiyar bir adam oturuyordu, masa lambasının siperliğinin altından bana bakıyordu. Tabii ben yanlış bir yere geldiğimi düşünüp, odadan çıkmak üzere geri döndüm, ama ihtiyar kadın yolumu kesti ve adama, "Yeni sütçü çocuk," dedi. "Buraya gel, küçük yumurcak," dedi ihtiyar adam gülerek. Masasının yanında küçük bir sıraya oturdum. Adam, yüzünü yüzüme iyice yaklaştırdı. Ne yazık ki bu müşfik davranış beni biraz şımartmıştı.
-109-
Tavan Arasında
Çocukların bir sırrı vardı. Tavan arasında, kuytu bir köşede, bütün bir yüzyıl boyunca yığılmış, hiçbir yetişkinin artık yolunu bulamayacağı döküntünün arasında, avukatın oğlu Hans yabancı bir adamın varlığını keşfetmişti. Adam, uzunlamasına duvara dayanmış bir sandığın üstünde oturuyordu. Hans'ı görünce, ne korktu ne de şaşırdı, yüzünde bir cansızlık vardı, o kadar; Hans'ın bakışlarını aydınlık gözleriyle karşıladı. Kırım kürkünden yapılma büyük yuvarlak kalpağını gözlerinin üstüne kadar indirmişti. Kaskatı duran kalın bir bıyığı vardı. Bir kemerle tutturulan, kemer bir atın koşumunu andırıyordu, hâki renkte bol bir palto giyinmişti. Kucağında, donuk donuk parlayan kınının içinde bir pala duruyordu. Ayaklarında mahmuzlu uzun çizmeler vardı, bir ayağı döşemede yuvarlanıp duran şarap şişesinin üstündeydi, yerde olan öbür ayağının ucunu, topuk kısmı ve çizmesinin mahmuzuyla döşeme tahtalarının arasına sıkıştırmıştı. "Çekil!" diye haykırdı Hans, adam onu tutmak için yavaşça elini uzatırken; Hans tavan arasının yeni bölümlerinin gerilerine kaçtı ve ancak kuruması için asılmış ıslak çamaşırlara yüzünü çarpınca durdu. Yabancı adam, adeta küçümseyerek kıvrılmış dudağıyla orada öylece duruyor, hiç kımıldamıyordu. Hans usul usul yanına yaklaştı, bu kımıltısızlığın sadece bir hile olup olmadığından emin olmak istiyordu. Ama yabancı adam gerçekten zarar vermek istemiyor
•110-

I
gibiydi, büsbütün kendini koyvermişti, hatta öylesine koyvermişti ki başı belli belirsiz sallanıyordu. Bu yüzden Hans, kendisini adamdan ayıran delik deşik olmuş eski bir soba siperini kenara itmeye cesaret etmişti; adama iyice yaklaşıp sonunda ona dokundu bile. "Ne kadar da tozlusun!" dedi hayretle, tozdan kararan elini geri çekerken. "Evet, tozlu," dedi yabancı adam, başka da bir şey söylemedi. Aksanı öyle alışılmadıktı ki Hans sözcükleri sonradan anlayabildi. "Ben Hans," dedi, avukatın oğlu. "Peki sen kimsin?" "Demek öyle," dedi yabancı adam, "Ben de Hans'ım, adım Hans Schlag, Baden'li bir avcıyım, Neckar'da-ki Kossgarten'danım. Eski hikâye." "Avcı mısın? Yani ava mı çıkıyorsun?" diye sordu Hans. "Ah, sen daha küçük bir çocuksun," dedi yabancı adam, "konuşurken neden ağzını öyle açıyorsun?" Avukat babası da bu kusuru yüzünden onu paylardı, ama konuşması zorlukla anlaşılan ve ağzını daha fazla açması öğütlenmesi gereken bu avcıdan böyle bir paylamanın gelmesi pek de uygun değildi. Hans ve babası arasında öteden beri süregelen geçimsizlik, Hans'ın annesinin ölümünden sonra öylesine patlak vermişti ki, Hans babasının dükkânından ayrılarak yurt dışına gitmiş, orada kendisine önerilen küçük bir işi adeta ne yaptığını bilmeyerek hemen kabul etmiş, babasıyla tüm bağlarını kopartmış, ne mektupla ne de tanıdıkları aracılığıyla babasıyla ilişki kurmamış, bunu öylesine başarıyla yapmıştı ki, ayrılışından yakJaşiK ıkı yıl sonra babasının kalp krizinden ölümünü, an-

cak onun vasiyetini yerine getiren avukatın mektubundan öğrenmişti. Postacı kilise yönünden gelirken, Hans işçi yardımcısı olarak çalıştığı kumaşçı dükkânında vitrinin arkasında duruyor ve küçük taşra kasabasının ana meydanına yağan yağmuru seyrediyordu. Postacı mektubu, o sırada mağazanın arka tarafında yüksek bir koltukta oturan, kumaşçının asla memnun olmayan, sıkıcı ve uyuşuk karısına verip dükkândan çıkmıştı. Hans'm dikkatini, kapı çıngırağının cılız, giderek kaybolan sesi çekmişti her nedense, oraya doğru baktı ve kumaşçının karısının sakallı, kara çarşaflarla bağlanmış yüzünü zarfa yaklaştırdığını gördü. Böylesi durumlarda Hans'a hep gelirdi ki, kadının dili döne döne ağzından sarkacak ve, okumak yerine, zarfı köpek gibi yalamaya başlayacaktı. Kapının çıngırağı cılızca yankılanıyordu hâlâ, kumaşçının karısı, "Size bir mektup var," dedi. "Hayır," dedi Hans ve vitrinin yanından kımıldamadı. "Siz tuhaf bir insansınız, Hans" dedi kadın, "bakın üstünde isminiz yazıyor, oldukça okunaklı." Mektupta, Hans'm tek vârisçi olduğu açıklanıyordu, ama miras öylesine ağır borç ve ipotekle yüklüydü ki, ailesinin evinden başka hiçbir şey kalmıyordu ona. Bu da çok sayılmazdı: Eskimiş, tek katlı, harabe bir binaydı. Ama Hans bu eve çok bağlıydı ve bunun yanında, babasının ölümünden sonra, onu yurt dışında daha fazla tutacak bir neden kalmamıştı; aksine, mirasla ilgili işlemlerin yapılması onun eve dönmesini zorunlu kılıyordu, böylece mağazayla iş anlaşıl-

masını hiç güçlük çekmeden feshedip evin yolunu tuttu.

Aralık ayında bir gece, her taraf karla kaplıyken, geç vakit baba evine geldi. Kendisini bekleyen kâhya, kızının koluna tutunarak dışarı çıktı; Hans'ın dedesine bile

hizmet etmiş, eli ayağı tutmayan ihtiyar bir adamdı. Pek de içten olmayan bir biçimde selamlaştılar, zira Hans kâhyayı çocukluk yıllarının aklı kıt zorbalarından biri olarak görüyordu, şimdi kâhyanın ona boyun eğerek yaklaşması onu utandırıyordu. Buna karşın, bavulları taşıyarak dik, dar merdivenlerden peşi sıra çıkan kâhyanın kızına, geçmişten kalan borçlara aldırmayarak, babasının maaşında en küçük bir değişiklik bile yapmayacağını söyledi. Kız gözyaşları içinde teşekkür etti, efendilerinin ölümünden bu yana babasının gözüne uyku girmesini engelleyen başlıca sıkıntısının böylece ortadan kalkacağını itiraf etti. Sadece bu teşekkürler bile Hans'm kendisine kalan mirasın başına açabileceği, hatta açmaya devam edeceği dertlerin bilincine varmasını sağladı. Bir an önce eski odasına gidip yalnız kalmak istiyordu ve kendisini bekleyen hazzı adeta şimdiden yaşayarak, geçmiş günlerin ilk belirgin anısı olan ve hayatın kendisi kadar büyük olan, yanından kayıp geçen tekiri usulca okşadı. Gelgeldim Hans, mektubunda verdiği talimatlara uygun olarak daha önce hazırlanmış olması gereken kendi odasına değil, babasının ölmeden yattığı odaya götürülmüştü. Bunun nedenini sordu. Taşıdığı yükün ağırlığından ötürü güçlükle soluk alan

-113-

kız, karşısında dikiliyordu; iki yıl içinde boyu uzamış ve güçlenmişti, bakışları çarpıcı bir biçimde duruydu. Hans'tan özür diledi. Hans'ın odasına amcası Theodor yerleşmişti, kendisine ayırdıkları oda daha büyük ve daha rahat olduğundan ihtiyar beyi rahatsız etmek istememişlerdi. Theodor Amca'nın burada, kendi evlerinde kaldığını Hans yeni öğreniyordu.'

I

-114-

SEKİZİNCİ DEFTER

Her bakımdan sürücüme güvenmeye alı-şığımdır. Bir defasında yanlardan ve yukarıdan öne doğru fırlamış, yüksek, beyaz bir duvarla karşılaştık, öne doğru gitmeyi bırakıp duvar boyunca, ona dokunarak, ilerledik, sürücüm en sonunda dedi ki: "Bu bir insan alnı olmalı."

Küçük bir balık avı düzenlemiş, deniz kenarında tahta bir baraka kurmuştuk.

Yabancılar beni tanır. Yakın zamanda çıktığım yolculukta, tıklım tıklım bir vagonda, elimde çantam, kendime yol açarak ilerlemeye çalışıyordum. Derken, hiç tanımadığım bir yabancı, kompartımanın yan karanlığının içinden bana seslendi ve yerini bana verdi.

İşe haz olarak bakış, psikologlar için ulaşılmaz bir durum.

Gereğinden fazla psikolojiden sonra iç bulantısı. Birinin sağlam bacakları varsa ve psikolojiye kabul edilmişse, kısa süre içinde ve gelişigüzel zigzaglar çizerek, başka hiçbir alanda kat edemeyeceği uzaklıktan aşabilir. Bunu gören birinin ağzı açık kalır.

Çorak bir toprak parçasının üzerinde diki-

-117-

liyordum. Daha önce neden daha iyi bir ülkeye yerleşmedim, bilmiyorum. Buna değmez miyim? Böyle söylememeli. Hiçbir yerde benden daha iyi serpilecek bir çalı yoktur.

Yahudi Tiyatrosu Üzerine1

Burada rakamlar ve istatistikler üzerinde durmayacağım; bu işi Yahudi tiyatrosunu inceleyecek tarihçilere bırakıyorum. Amacım oldukça basit: On yılı aşkın bir süredir gördüğüm, öğrendiğim ve kendimin de katıldığı oyunları, oyuncuları ve seyircileriyle Yahudi tiyatrosuna ilişkin birkaç sayfa anımı size sunmak ya da bir başka deyişle, perdeyi kaldırıp yarayı göstermek. Ancak hastalık teşhis edildikten sonra çaresi bulunabilir ve belki de gerçek Yahudi tiyatrosu yaratılabilir.

Varşova'daki sofu Yahudi anne babam için, tiyatro kuşkusuz tre/e'ydi2, yani chazer'den başka bir şey değildi. Sadece Purirride tiyatro vardı; çünkü o zaman kuzenim Chaskel, küçük san keçi sakalının üstüne büyük kara sakalını yapıştınp sırtına kara kaftanını ters geçirir ve neşeli bir Yahudi esnafı oynardı -Küçük çocuk gözlerimi ondan ayıramazdım. Bütün kuzenlerim içinde en sevdiğim oydu, onu kendime örnek almak için didinir dururdum ve daha sekizime bile basmadan ben de Seder'de kuzen Chaskel gibi oynamaya başlamıştım. Rebbe gitti mi, Seder'de hep

-118

tiyatro oynardık, ben yapımcı olur, sahne yöneticisi olur, kısacası her şey olurdum, kuşkusuz daha sonra Rebbe'den herkesten daha çok sopa yerdim. Ama biz buna aldırmazdık; Rebbe bizi döverdi, ama biz her gün başka oyunlar hazırlar, oynardık. Bütün bir yıl boyunca Purim gelse de, kuzenim Chaskel'i yeniden kostümle görsem diye umutla bekler ve dans ederdim. Bir konuda kararlıydım -büyür büyümez, her Purim'de ben de kuzen Chaskel gibi makyaj yapıp şarkılar söyleyerek dans edecektim.

Ama Purim dışındaki zamanlarda da giyinip makyaj yapılılabileceğini, kuzenim Chaskel gibi birçok başka sanatçının da bulunduğunu bildiğim yoktu. Ne var ki bir gün Israel Feldscher'in oğlundan, sadece Purirride değil ama her gece insanlann rol yapıp şarkılar söylediği, makyaj yaptığı tiyatrolann var olduğunu, Varşova'da bile böyle tiyatrolann bulunduğunu, babasının birkaç kez onu tiyatroya götürdüğünü öğrendim. Bu haber -o sıralar aşağı yukan on yaşındaydım- beni adeta büyüledi. O zamana kadar hiç hissetmediğim gizli bir özlemle tutuşmuştum. Büyüyüp de tiyatroyu kendi gözlerimle görünceye kadar geçecek günleri saymaya başladım. O zamanlar tiyatronun yasak ve günah bir şey olduğundan haberim yoktu.

Çok geçmeden Belediye Binası'nın karşısında Büyük Tiyatro'nun bulunduğunu keşfettim; bütün Varşova'nın, hatta bütün dünyanın en iyi, en gıızel tiyatrosu. O günden sonra, önünden hei geçişimde, binanın dış gö-

119-

rünüşü bile beni büyüledi. Ama bir keresinde evde Büyük Tiyatro'ya ne zaman gideceğimizi sorduğumda azarlandım. Bir Yahudi çocuğunun tiyatro hakkında hiçbir şey bilmemesi gerekirdi, bu yasaktı, tiyatro sadece Goyiniler ve günahkârlar içindi. Bu cevap bana yeterdi, başka soru sormadım, ama artık bana rahat yüzü de yoktu ve ileride bir gün bu günahı işlemeye yazgılı olmaktan, büyüdüğümde tiyatroya gideceğimden çok korkuyordum.

Bir akşam Yom Kippuf dan sonra iki kuzenimle birlikte Büyük Tiyatro'nun önünden geçiyorduk. Tiyatronun bulunduğu caddede bir yığın insan birikmişti, gözlerimi

"iffetsiz" tiyatrodan bir türlü ayıramadığımı gören kuzen Mayer sordu: "Sen de şimdi orda olmak ister miydin?" Bir şey söylemedim. Besbelli susmam hoşuna gitmemişti, kendisi ekledi: "Çocuk, tek bir Yahudi bile yok orda - Tanrı korusun! Yom Kippufdan hemen sonraki akşam en kötü Yahudi bile tiyatroya gitmez." Ama benim bütün bu sözlerden çıkardığım, kutsal Yom Kippur bayramının sona erdiği akşam hiçbir Yahudi tiyatroya gitmese de, öbür gecelerde yıl boyu tiyatroya giden çok sayıda Yahudi vardı.
İlk kez on dört yaşımda Büyük Tiyatro'ya gittim. Ülkenin resmi dilini çok az öğrenmiş olsam da, şimdiden afişleri okuyabiliyordum, günün birinde böyle bir afişte Büyük Tiyat-ro'da Hugenotten adlı oyunun oynanacağını okudum. Bu oyundan daha önce "Klaus"ta söz edilmişti, ayrıca oyunu "Meier Beer" adında bir Yahudi yazmıştı -böylece kendime izin
-120-
verdim, bilet alıp o akşam hayatımda ilk kez tiyatroya gittim.
O akşam neler görüp neler hissettiğimi anlatmanın yeri burası değil, ama bir şeyi belirtmek isterim: Büyük Tiyatro'da kuzenim Chaskel'den çok daha iyi şarkı söyleyenlerin ve çok daha güzel makyaj yapanların bulunduğu kararma varmıştım. Ve bir sürprizle daha karşılaşmıştım: Hugenotten"deki bale müziği eskiden beri bildiğim bir müzikti, melodileri cuma akşamlan "Klaus"ta söylenen Lec-he Lodi ilahisinde geçiyordu. "Klaus"ta uzun zamandır söylenegelen melodilerin nasıl olup da Büyük Tiyatro'da oyuna dönüştürülebildi-ğini aklım almamıştı.
O günden sonra sık sık tiyatroya gittim. Sadece her tiyatroya gidişimde bir yakalık ve bir çift kolluk almayı, dönüşte onlan Vistula ırmağına atmayı unutmamam gerekiyordu. Ailem bunları görmemeliydi. Ben ruhumu Wilhelm Tell veAida ile doyururken, ailem benim "Klaus"ta oturup Talmud ciltlerine gömüldüğüm ve kutsal metinleri okuduğum inancıyla huzur içinde yaşıyordu.
II
Bir süre sonra kentte bir Yahudi tiyatrosunun da bulunduğunu keşfettim. Ama oraya o kadar çok gitmek istememe karşın, buna cesaret edemiyordum, çünkü ailem bunu çok kolayca öğrenebilirdi. Ama, Brand Tiyat-rosu'ndaki operaları kaçırmıyordum ve daha sonra Polonya Dram Tiyatrosu'na da gitmeye -121-
başladım. Bu tiyatroda Haydutları ilk kez gördüm. Şarkısız ve müziksiz de böylesine güzel bir oyun olabileceğini hiç düşünmemiştim -Franz'a da kızmadım; hatta belki de beni en çok o etkiledi; Kari rolünü değil de, Franz rolünü oynamayı isterdim.
"Klaus"taki çocuklar arasında tiyatroya gitmeye cesaret eden bir tek bendim. Zira biz "Klaus"taki çocuklar o sırada "aydınlanmış kitaplarla besleniyorduk; ilk kez o dönemde Shakespeare, Schiller ve Lord Byron'u okuyordum. Yiddiş edebiyatına gelince, elime geçenler, Amerika'dan gelen yan Almanca yan Yiddiş diliyle basılmış kalın polisiye romanlardı.
Kısa bir süre geçti, içim içimi yiyordu: Varşova'da bir Yahudi tiyatrosu vardı ve ben bunu göremeyecek miydim? Her şeyi göze alarak, her tehlikeyi hesaba katarak, Yahudi tiyatrosuna gittim.

Bu beni bütünüyle dönüştürdü. Daha oyun başlamadan, "onlann" arasında kendimi çok farklı hissettim. Her şeyden önce, çevrede fraklı beyler, dekolte giysili hanımlar, Polonyalılar, Ruslar yoktu, sadece her türden Yahudi, kaftanlar, elbiseler, Batı tarzında giyinmiş kadınlar ve kızlar. Herkes anadilinde yüksek sesle ve çekinip sıkılmadan konuşuyordu, üstümdeki uzun kaftan kimsenin dikkatini çekmemişti, utanmam için hiçbir neden yoktu.
Müzikli, danslı, altı perde on sahnelik bir komediydi. Schumor'un Baal-Teshuvah'ı. Oyun Polonya tiyatrosundaki gibi saat tam sekizde değil, on sıralannda başladı ve gece
-122-
yansmdan önce bitmedi. Kadının âşığı ve entrikacı rolündeki adam Yüksek Almanca konuştu oyunda ve birden büyük bir şaşkınlığa kapıldım -Almancayı hiç bilmezken- böylesine mükemmel bir Almancayı çok iyi anlaya-biliyordum. Sadece komikle soprano Yiddiş dilinde konuştu.
Genel olarak opera, dram tiyatrosu ve operetin hepsinden daha çok beğenmiştim oyunu. Bir kere ne de olsa Yiddişçeydi; evet Al-man-Yiddişçesiydi, ama yine de Yiddişçeşdi; daha iyi ve çok daha güzel bir Yiddişçe; ikincisi bu oyunda her şey bir aradaydı; dram, trajedi, şarkı, güldürü, dans, hepsi bir arada -hayat gibi! O gece heyecanımdan uyuyamadım, içimden bir ses benim de bir gün Yahudi sanat tapmağında hizmet edeceğimi, Yahudi bir oyuncu olmam gerektiğini söylüyordu.
Ama ertesi gün öğleden sonra babam kardeşlerimi bitişik odaya yolladı, annemle benim odada kalmamı istedi. Çok zorlu bir kas-he'nin beni beklediğini sezinliyordum. Babam bir daha yerine oturmadı; oda boyunca bir aşağı bir yukan yürümeyi sürdürdü, eli küçük siyah sakalında, bana değil de anneme bakarak konuştu: "Birisi bunu sana söylemeli. Her geçen gün daha da kötüye gidiyor bu çocuk. Dün Yahudi tiyatrostmda görülmüş!" Annem dehşet içinde ellerini kavuşturdu. Babam, yüzü sapsan kesilmiş, odada bir aşağı bir yukan gezinmeyi sürdürüyordu. Kalbim sıkıştı, suçlu bir mahkûm gibi olduğum yere çöktüm, vefalı ve dindar ailemin çektiği acıyı görmeye dayanamıyordum. O zaman ne söy-
-123-
lediğimi bugün artık hatırlamıyorum, sadece şunu biliyorum, birkaç dakikalık bunaltıcı bir sessizlikten sonra babam iri siyah gözlerini bana dikerek dedi ki: "Unutma oğlum, bu seni uzağa, çok sapa yollara götürür." -Ve haklı da çıktı.
Nihayet meyhanede benden başka bir kişi daha kalmıştı. Meyhaneci meyhaneyi kapatmak istiyordu; hesabı ödememi rica etti. "Orada oturan bir kişi daha var," dedim so--murtarak, çünkü gerçekten de gitme vakti olduğunu görüyordum, ama buradan gitmeyi, herhangi bir yere gitmeyi canım istemiyordu. "Sorun da bu," dedi meyhaneci, "Adamla bir türlü anlaşamıyorum. Bana yardım eder misiniz?" "Hey oradaki!" diye seslendim boru gibi yaptığım ellerimin arasından, ama adam hiç kımıldamadı, eskisi gibi bira bardağını . göz ucuyla seyredip duruyordu.
Kapının çıngırağını çaldığımda gece bir hayli ilerlemişti. Besbelli avlunun derinliklerinden gelen kapıcının kapıya varması için uzun zaman geçti ve kapıyı açtı.

"Bey içeri gelmenizi istiyor," dedi uşak, eğilerek ve gürültüsüz bir itişle yüksek cam kapıyı açtı. Kont, açık pencerenin yanında duran çalışma masasından kalkıp neredeyse uçarak bana geldi. Birbirimizin gözlerine baktık; kontun sert bakışları beni geriletti.
Bir duvarın dibinde yere uzanmış yatıyor, acı içinde kıvranıyor, ıslak toprağa adeta kendimi gömmek istiyordum. Avcı yanı başımda
-124-
dikiliyor, bir ayağıyla sırtıma basıyordu. "Enfes bir hayvan," diyordu, etime bakmak için yakamla paltomu kesmekte olun sürgüncüye. Artık benden bıkmış ve yeni bir avın peşinde olan köpekler, duvara çılgınca koşuşturup duruyordu. Araba geldi, elim ve ayaklarım bağlı olarak beyin yanına, arka koltuğa koyuldum, başım ve kollarım arabanın dışına sarkıyordu. Araba usulcacık gidiyordu; susuzluktan ölecek halde, ağzım açık, yerden kalkan tozlan yutuyor, arada bir beyin baldırlarıma memnunlukla dokunan ellerini hissediyordum.
Omuzlarımın üstünde taşıdığım ne? Hangi hayaletler dadanmış bana?
Fırtınalı bir geceydi, küçük hayaletin çalılıkların arasından sürünerek çıktığını gördüm.
Kapı kapandı, göz göze geldik.
Lamba paramparça oldu, yabancı bir adam elinde yeni bir lambayla odaya girdi, kalktım, ailem de benimle birlikte kalktı, onu selamladık, oralı bile olmadı.
Haydutlar beni sıkıca bağlamıştı, yüzbaşının çadırının önündeki ateşin yanı başında yatıyordum.
Kıraç tarlalar, kıraç bir yüzey, sislerin altında ayın soluk yeşili.
Evden çıkıyor, kendini sokakta buluyor, bıı at kendisini bekliyor, bir uşak üzengiyi tutuyor; yolculuk onu çın çın öten bir boşluğun içine götürüyor.
-125-

MAVİ OKTAV DEFTERLERİ

Kafka'nın ölümünden sonra bulunan kâğıtları arasında, bizim okulda "kelime defteri" dediğimiz sekiz tane küçük mavi oktav defteri de bulunmuştu. Bu defterler aforizmalann ("Günah, Istırap, Umut ve Doğru Yol Üzerine") yanı sıra, daha önce içlerinden yaptığım bir seçmeyi eski bir baskının -Toplu Eserler (Schocken)- altıncı cildinde, Kafka'nın değil benim belirlediğim Meditasyordar başlığı altında yayımladığım çok sayıda başka notlan da içeriyordu. Bunların bir kısmını aynı cildin Başka Defterlerden Günlük Notları adlı bölümünde yayımlamıştım.
Her iki gruplandırmayı şimdi bir yana bırakıyor ve Kafka'nın notlarına yazıldıktan özgün sıraya uygun olarak yer veriyorum. Oktav defterlerinde çok sayıda fragmanın yanı sıra bitmiş hikâyeler de bulunuyor. Her bir oktav defterinin içeriğine ve bunlann yazılış tarihlerine ilişkin olarak aşağıdaki notlara bakabilirsiniz.

Birinci Defter

Birinci oktav defterinde tarih atılmış bir tek not bulunmaktadır ve bu tarih 19 Şubat

-129-
1917'dir. Defterdeki notların büyük kısmı şimdiye kadar basılmamıştır. Bir bölümü ise -örneğin "Çakallar ve Araplar" adlı öykü- Kaf-ka'mn kendisi tarafından Bir Köy Hekimi (Münih, 1919) adlı kitapta, öbürleri, örneğin "Köprü" ve "Avcı Gracchus", benim hazırladığım Toplu Eserlefin Schocken baskısında yayımlanmıştı. Bu defter ayrıca "Kovalı SüvarTyi içermektedir; bu da bu parçanın 1916-17 kışında yazıldığını kanıtlamaktadır; Kafka'nın sağlığında bir gazetede yayımlanmış olmasına karşın Kafka bu hikâyeyi kitaplarına almamıştı. Tarih atılmış tek nota dayanarak bu defterin oktav defterlerinin en eskisi olduğunu sanıyorum. Bu defterler, kuvart defterlerinin aksine, Kafka tarafından numaralandırilma-mıştır. Benim onları bu biçimde sıralamam, bu nedenle varsayımlara dayanmaktadır.
1- Kovalı Süvari için basılmamış önsöz.
2- Savaş sırasında, başka kitapların yanı sıra, Beethoven'in mektuplarından bir seçmeyi (bir önsözle birlikte) yayına hazırlayan ve benzer biçimde Schopenhauer'in mektuplarından bir seçme de yayımlayan Paul Wieg-ler'e yazılmış bir mektup taslağı. Mektup, Sevgili Wiegler diye başlıyor.
3- Ludwig Richter'in Bir Alman Ressamının Andan adlı yapıtı.
4- İlk oktav defterinde bundan sonra yer alan sayfa Bir Köy Hekimi kitabına girecek hikâyelerin listesiyle bir mektup taslağını içeriyor. Buna göre, daha o zamanlar bitirilmiş olması gereken bu hikâyelerin isimleri şunlar-
-130-
dır: Galeride; Kast Ruhu; Kovalı Süvari; Bir Binici; Bir İşadamı; Rüya; Kanun Önünde; Kardeş Katili; Çakallar ve Araplar; Yeni Avukat; Bir Binici adlı eskiz; Bir Köy Hekimi adlı kitapta yer alan En Yakın Köy adlı parça olabilir. Kast Ruhu, belki de Maden Ocağını Ziyaret adlı hikâyedir. Bir İşadamı, belki de Schocken baskısının beşinci cildinde basılan Kom-şu'dur.
Mektup bilinmeyen birine (belki de Warn-dorf taki doğa doktoru Schnitzer) yazılmıştır ve belli ki Kafka'nın kız kardeşi Ottla'yla ilgilidir. Kafka, yanında konuk ve hasta olarak bulunduğu Ottla'nın önce Zürau'da, daha sonra Plana'daki tanmsal çalışmalarıyla çok yakından ilgileniyordu. Güçlükle okunabilen bu taslak şöyledir: "Yirmi yedi yaşında, sağlıklı, (bu sözcük okunamıyor), neşeli, anlayışlı, güven sahibi, birkaç yıldır et yiyen bir vejetaryen. Şimdiye kadar babamızın işinde çalışıyordu; ama artık pratik ve kişisel nedenler dolayısıyla çok eski bir özlemini gerçekleştirmeye, şansını tarım alanında denemeye çalışıyor. Bir tür tanmsal kursa katılmak istiyor, sonraki amacı da uygun bir iş bulmak. Eminim ki siz, bu alandaki büyük deneyiminiz ve genel bakış açınızla, ona iyi ve önemli öğütler verebilirsiniz. Böyle bir şey yaparsanız size çok şükran duyacağım."

İkinci Defter
1- Bu defterin dizinin ikincisi olarak tarih -lenmesinde, Akademi İçin Bir Rapor'un Kasım
-131-

1917'de basılmış olması beni yönlendirdi (bkz. Üçüncü Defter, 1. Not). Bu oktav defterinin içeriği şu sırada düzenlenmiştir: Komşu (Kafka tarafından isimlendirilmemiştir); Bir Melezlerine (başlığı Kafka tarafından konulmuştur); basılmamış parçalar (ilk kez burada yayımlanıyor); Avcı Gracchus'tan bir parça; basılmamış parçalar; Akademi İçin Bir Rapor (Schocken baskısının 1. cildinde yer alıyor). 2- Bir Melezleme'ye eklenmiş not.

Üçüncü Defter

Üçüncü ve dördüncü oktav defterlerinde birkaç tarih bulunmaktadır. Ama yine de bu defterler, kuvart defterleri gibi, günlük karakteri taşımamaktadır, çünkü bunlarda yazarın özel hayatına ve gündelik olaylara ancak birkaç sözcükle ve kısaca dokunulmaktadır. Üstelik bu sözcükler, sanki önemsizliklerini vurgulamak istermiş gibi, küçük küçük harflerle yazılmıştır. Her iki defterde de daha çok fanteziler ve felsefi gözlemler yer almaktadır. Bunlar Kafka'nın ilk verem teşhisinden sonra iyileşmek umuduyla gittiği ve nişanlısından ayrılma karanna vardığı Zürau'da yazılmıştı. Zürau'ya gidiş tarihi 12 Eylül 1917'dir. Editör "Günah, Istırap, Umut ve Doğru Yol Üzerine" adlı aforizmalan, Kafka'nın düzenleyip temize çektiği biçimde mi, yoksa oktav defterlerinin bağlamı içinde, Kafka'nın diğer notlarıyla karışık olarak mı yayımlanması gerektiği şeklinde bir sorunla karşılaştı. O ilk yöntemi yeğledi ama buna karşın onların oktav defterleri-

nin bağlamına uygun olmasını da gözetti. Sadece bir durumda buna uyulmamıştır. 9 numaralı aforizma Kafka'nın istediği yerden çıkarılmış, yerine Bir Yaşam adlı parça alınmıştır, çünkü ancak bu şekilde önceki ve sonraki notlar arasındaki bağlantı (Kötü sorunu üzerindeki) kurulabilmektedir.

1 - Kafka'nın Çakallar ve Araplar hikâyesi Ekim 1917'de, Martin Buber'in yönetimindeki aylık Siyonist dergi Der Jude'da yayımlanmıştı. Akademi İçin Bir Rapor aynı dergide Kasım 1917'de basılmıştı. Her iki hikâye de, ayrı ayrı isimlere karşın, tek bir başlık taşıyordu: İki Hayvan Hikâyesi.

2- Hans Blüher, bir dizi Yahudi karşıtı kitabın yazan. Tagger daha sonralan Ferdinand Bruckner adıyla yazdı. Her iki yazara ilişkin notlar Kafka'nın Günlüklerinde bulunmaktadır.

3- Kafka, Rus devrimcisi Alexander Her-zen'in (1812-1870) anılanm okuyordu. Karşı Günlükler. Die Schöne Raritat yanılmıyorsam o dönem yayımlanmakta olan bir dergiydi.

4- Yazar Ernst Weiss.

5- Daha sonralan Friedrich Schlegel'in felsefi yazılannı yayıma hazırlayan Josef Korner, Alman Romantizmi alanında saygın bir tarihçiydi. V. Mehl, Kafka'nın büyük olasılıkla çalışma arkadaşıydı. Pfohl, Kafka'nın çalıştığı yerdeki amirin, Pribram ise bir okul arkadaşının adıdır.

6- Kafka o sırada hâlâ Felice Bauer'le nişanlıydı.

7- Her ikimizin ortak dostu yazar Oskar Baum.

8- Elyazmasında bundan sonra şunlar eklenmiştir: "Yılan yapması gerekenin yalnızca yansını yaptı, şimdi bir de getirdiğinin yalan olduğunu kanıtlamak zorundaydı, yani, kelimenin tam anlamıyla, kendi kuyruğunu ısır-malıydı."

Dördüncü Defter
1- Burada 1918 yılma ait notlar başlamaktadır. Kafka, Zürau'da yaşamayı sürdürmüş, ama sık sık Prag'a gelerek, bir süre burada kalmış, bunu da daha çok işyerinden aldığı resmi iznin uzatılmasını sağlamak için yapmıştı. Aynı zamanda burada hafif bahçe işlerinde çalışmıştı (Prag yakınlarındaki küçük Trojd Köyü'ndeki Meyvecilik Enstitüsü'nde).
2- Kafka'nın yayıncısı Kurt Wollf. Yazışma, Bir Köy Hekimi kitabıyla ilgiliydi.
3- Kierkegaard'ın Ojeblikket broşürlerine bir gönderme.
4- Burada, benim görüşüme göre, Kafka'nın kalemi sürçmüştür. Eğer bu böyleyse, bu not, Felix Weltsch'in ilkin 1918 yılında (Kurt Hiller'in editörlüğünü yaptığı) Tatiger Geist adlı yıllığın ikinci cildinde, daha sonra Gnade und Freheit (1920) adlı kitabında yayımladığı Erlebnis und Intention başlıklı makalesinde sözünü ettiği "sezgi" ve "yaşantı" karşıtlığıyla ilgilidir. Kafka'nın eleştirel yorumu ise, her şeyden önce, bir antitezin bulunduğu varsayımına dayanmaktadır. "Intuition"
-134-
eğer Bergson'daki anlamıyla okunursa, herhangi bir antitez bulmak kolay olmayacaktır; ayrıca, "intuition"ın (sezgi) "parçalama"yla (analiz) bir ilgisi yoktur, oysa "parçalama" (analiz) "intention"a (amaç) uygundur.
5- Bu parça, izleyen beş aforizma gibi, Kierkegaard'ın Korku ve Titreme yapıtıyla ilgilidir. Daha sonraki iki aforizma Kierkegaard eleştirisidir. İki sayfa önce Kierkegaard'ın "Sonsuzluk Şövalyesi" ve "İman Şövalyesi" kavramlarını not etmiş olması, Kafka'nın yukarıda adı geçen kitabı okumakta olduğunu göstermektedir. Şu sözcükler de eklenmişti: "İbrahim'in art niyeti -anlam- aynı ses onu bir ileri yolluyor, bir geri çağırıyor."
6- Özgün elyazmasında bu aforizmanın ilk önce birinci şahıs ağzından yazıldığı açıkça çözülebilir. "Benim ruhsal yoksulluğum" diye başlamakta ve böylece sürmektedir.
7- Dördüncü oktav defterine, Kafka'nın üzerine notlar aldığı bir kâğıt parçası iliştirilmiştir; anlaşılan o ki, Kafka, herkesin sırt çevirdiği, yoksul bir geri zekâlı kimse için, belki de onun askerlik hizmetinden muaf tutulmasını sağlamak amacıyla askerlik şubesine yazacağı dilekçede bu notlardan yararlanacaktı. Notlarda ilk önce akrabalar, Saaz'da bir kasap, Oberklee'de bir diğer amca, "varlığıyla yokluğu bir" bir kız kardeş sayılmaktadır. "Anne baba yok." Sonra şöyle devam edilmektedir. "Normal değil, yalnızca toprağı kazabiliyor, bu yüzden askerliğe uygun olmadığı açıklanmış, bunun yanında, yaşı da askere çağn-lamayacak ölçüde ilerlemiş. Ama kendisi, ne
-135-

yaptığını pek bilmeden, şubeye başvurmuş. Ne yazı biliyor, ne de hesap, tek başına sığır ya da sebze alışverişi yapabilecek durumda da değil ve bu nedenden ötürü köy sakinleri böylesine bir sorumluluğu yüklenerek onu böylesine bir işte kullanmayı göze alamıyor. Her şeye karşın, belki, sığır satın alan akrabalarına, satın alınan sığın gidip alarak, onu güderek vs. yardım edebilir. Aynı şekilde sebze alışverişi de yapabilir, yani el arabasını itebilir, sebzeleri alıp getirebilir, vs. Ama kendi başına kendi işlerini yapmasına imkân yok, hiç kuşkusuz akrabaları da böyle düşünmüş olmalı, ama öyleyse sorumluluğu kendilerinin üstlenmesi gerekir." Bütün bvı dilekçe taslağının tamamına Şato romanının havası hâkimdir sanki, bu parçaya bu yüzden burada yer verdim. Kafka, Şato romanının başlangıç kısmını bana ilk kez 1922'de okudu.

Beşinci Defter
1- Birinci oktav defterinin sonunda Kafka okumayı düşündüğü (ya da henüz okuyup bitirdiği) kitapların listesini yapmıştır. Liste şöyledir: Venedik'te Ölüm; Aziz Augustinus'un İtirafları; Sununa; Storm, Keller; Kardinal Retz; van Gogh'un Mektuplar'v, Ölmüş Bir Adamın Hayatından Kırk Yıl; Baker, Habeşistan Gezileri; Emin Paşa, Livingstone; Bernard, Cezannne'ın Andan. Bunlardan sonra deftere, o sırada cephede bulunan kardeşimin adresi yazılmıştır. (Summa, Franz Blei'm çıkardığı dergidir.)
-136-

Altıncı Defter
1- Birinci oktav defteri gibi, altıncı defter de (bitiminde) Bir Köy Hekimi kitabında yer elecek hikâyelerin listesini içermektedir. Buradaki liste, birinci defterde yer alan listeye göre, çıkan kitaba alınmış hikâyeler listesine daha yakındır. Liste şöyledir: Bir Rüya; Kanun Önünde; İmparatorun Habercisi; Kısa Süre; Eski Bir Elyazması; Çakallar ve Araplar; Galeride; Kovalı Süvari; Bir Köy Hekimi; Yeni Avukat; Kardeş Katili; On Bir Oğul
Altıncı oktav defterinde bir de mektup taslağı bulunmaktadır. Bu mektup olan içinden çıkılması oldukça zor, hatta imkânsız bir yazıyla yazılmıştır. Öyle görünüyor ki, bu mektup taslağı, savaş yıllarında Avusturya milliyetçilerinin, bazıları belki gerçekten de dürüst, ama çoğu kariyer yapma peşinde olanların ortaya attığı binlerce projeden birisine cevaptı. Taslak, benim çıkarabildiğim kadarıyla, şöyle:
"Mektubunuz yanlış kapılan dolaştıktan sonra elime ulaştı, adresim Poric 7'dir. Öncelikle mektubunuzda ifade ettiğiniz ve beni yürekten sevindiren ilginiz için teşekkür ederim. Eminim ki, yapmayı amaçladığınız şey yararlı ve hatta gereklidir. Listenizde yer alan tanınmış isimler hem bu işin, hem de her şeyin geleceğinin güvencesidir. Ama yine de ben aranıza katılamayacağım. Gerçek şu ki, birleşik Büyük Avusturya hakkında herhangi bir fikir geliştirmekten yoksunum ve bu işe katılmak benim için zor. Böyle bir kararı zihnimde canlandıramıyorum. Ama
-137-

şükür ki, bu sizin derneğinize hiçbir zarar vermeyecek; aksine, bedensel olarak güçsüz biriyim, tanıdık çevrem kısıtlı ve kesinlikle nüfuz sahibi biri değilim. Aranıza katılsarh bile kısa sürede bu sizi hayıflandıracaktır. Ama Sanat Galerisi [?] bir derneğe dönüştürülmeli -ki kaçınılmaz olarak böyle olacaktır-üyelik aidatı vb. ile buna seve seve katkıda bulunurum. Benim olumsuz cevabımı lütfen yanlış anlamayın, başka bir cevap vermek benim için mümkün değil."
Altıncı oktav defteri Kafka'nın Çin Şeddinin İnşasında adlı hikâyesinin özgün yazımını içeriyor. Kafka, ismini kendi koyduğu bu (tamamlanmamış) hikâyenin, kendi içinde bir bütünlük oluşturan iki küçük parçasına Bir Köy Hekimi kitabında yer vermişti: "Eski Bir Elyazması" ve "İmparatorun Habercisi".

Yedinci Defter
1- Yedinci oktav defterinde en büyük yeri, bir oyun parçası olan Türbe Bekçisi tutmaktadır.

Sekizinci Defter
1- Oktav defterinin burasında Yiddiş tiyatro oyuncusu İsak Lowy'nin yaşam öyküsü başlamaktadır. Kuvart defterlerinde ve benim Kafka biyografimde hakkında gerekli bilgiler bulunan bu oyuncu, pek çok gece, çoğunlukla bölük pörçük biçimde kendi yaşamını anlatmış, Kafka da anlatılanları not almış ve sonra Lowy'nin üslubunu elinden geldiğince korumaya çabalayarak, söz konusu yazıyı yazmıştır. Kafka'yı buna iten neden, yalnızca îsak Lowy'ye gösterdiği ilgi değildi; aynı zamanda kendisi ve izleyeceği yol hakkında kafası karışık olan bu yoksul oyuncuya yardım etmek; içinde bulunduğu derin ruhsal bunalımı anlayarak onu aşmasını sağlamaktı. Sekizinci oktav defterinde başlanmış olan bu yazının dışında, hayli uzun ama bunun gibi bitirilmemiş daha temiz bir yazı daha vardır: Buradaki yazı odur. Son oktav defterinin geri kalanında birkaç not bulunmaktadır. Bu notlan İbranice sözcükler izlemektedir. Yetmiş sayfalık bu defterin elli sekiz sayfası İbranice dil çalışmalarına ayrılmıştır.
2- Trefe: Mundar; yenmesi dinen yasaklanmış; halk ağzında temiz olmayan, yasak. Chazer. Domuz. Seder. Yahudilerin ilkokulu. Rebbe: Öğretmen. Purim: Kefaret Günü; oruç tutulan gün. Klaus: İbadet yeri. Lecho Dodi: Sabbath'm başlangıcında söylenen bir ilahi. Baal-Teshuuah: Tövbe ederek "dönen" bir günahkâr. Kashe: Zor bir soru, sorun.
Max Brod